

A MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS
UNIÓS ÉS HAZAI TAPASZTALATAI A
VERSENYJOGI KÁRTÉRÍTÉSI IRÁNYELV
ÁTÜLTETÉSÉT KÖVETŐEN

Szűcs Márk és Teleki Lóránt

Gazdasági Versenyhivatal Tanulmányi Pályázat - 2019

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Absztrakt.....	3
Táblázatjegyzék.....	4
Ábrajegyzék	4
Rövidítések jegyzéke.....	4
1. Bevezetés – a kártérítési Irányelv.....	6
2. Az Irányelv szabályozási rendszerének központi elemei	6
2.1. Joghatósági kérdések	7
2.2. A teljes kártérítéshez való jog.....	8
2.2.1. A Kártérítési kötelezettség terjedelme	9
2.2.2. A kár fajtái.....	11
2.3. Károsultak.....	12
2.4. A kár továbbhárítása, közvetlen vevők	14
2.4.1. A továbbhárítás ténye	14
2.4.2. Továbbhárított áreltérítés mértéke és a kár mértékére vonatkozó vélelem.....	16
2.5. Kárszámítás.....	18
2.6. A versenyhatósági határozatok kötőereje	19
2.7. Bizonyítási kérdések a kártérítési perekben	22
2.7.1. A bizonyítás – a köz- és magánérdek ütköző pontja	23
2.7.2. Stand-alone és follow-on keresetek	24
2.7.3. A bizonyítás egyes kérdései a versenyjogsértések miatt indult kártérítési perekben	27
2.7.4. A versenyhatóságok ügyirataiban szereplő bizonyítékok.....	29
2.8. Elévülés	35
3. Összefoglalás – az Irányelv hatásai számokban.....	37

Absztrakt

Tanulmányunkban a 2016-ban elfogadott Irányelv azon hatásait vizsgáljuk, amelyek megkerülhetetlen jelentőséggel bírnak a versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi igényérvényesítések körében. Kutatásunkat a direktíva azon központi elemei mentén építettük fel, amelyek az elmúlt években lezajlott implementációs folyamatok eredményeképpen az európai, és így Magyarországon is meghatározóak a kártérítési keresetek vonatkozásában.

Kutatásunkban először a joghatósági kérdéseket vizsgáljuk, majd pedig a kárfelelősség fokozódó jelentőségű fogalmi elemére, a kár mibenlétére térünk át. A kár, mint fogalom meghatározásának és számításának módja mellett kitérünk a potenciális károsulti körre, valamint a károk továbbhárításának problémájára is. Vizsgáljuk az Irányelv nyomán a nemzeti versenyhatóságok határozatainak kötőerejével kapcsolatban történt változásokat, valamint részletesen foglalkozunk a bizonyítási kérdésekkel, a bírósági gyakorlaton keresztül szemléltetve az egyes szabályok érvényesülésének elméleti és pragmatikai jelentőségét.

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Joghatóság az EUB gyakorlatában	8
2. táblázat: továbbhárítás alperesi és felperesi oldalról	15
3. táblázat: kár továbbhárításának vizsgálata során figyelembe vehető bizonyítékok. Forrás: Bizottsági Útmutató	17
4. táblázat: kárszámítási módszerek gyakorisága. Forrás: Laborde	19
5. táblázat: a bizonyítékfeltárás feltételrendszere	28
6. táblázat: bizonyítással kapcsolatos ügyek	34
7. táblázat: elévülés a Cogeco ügyben	36

Ábrajegyzék

ábra 1: a kartell által okozott áreltérítés és mennyiségi kár	11
ábra 2: károsulti kör versenykorlátozó megállapodás esetén	13
ábra 3: Átlagosan az árnövekedés 18%-a kerül áthárításra, de a szélsőértékek között jelentős különbség mutatkozik. Forrás: Laborde	17
ábra 4: A kartellel érintett időszakban az árak piacellenesen emelkedtek. Forrás: Bizottsági Iránymutatás	19
ábra 5: Az Irányelv következtében jelentősen megnőtt a kártérítési keresetek száma. Forrás: Laborde	38
ábra 6: sikeres kártérítési igénypercek. Forrás: Laborde	38

Rövidítések jegyzéke

Bizottság – Európai Bizottság

Bizottsági Iránymutatás - Iránymutatás a nemzeti bíróságok számára a közvetett vevőre továbbhárított árnövekedés arányára vonatkozó becslések elvégzésének módjáról, Európai Bizottság

EU - Európai Unió

EUB – Európai Unió Bírósága

EUMSZ - Európai Unió Működéséről szóló 2012/C 326/01 sz. szerződés

GVH - Gazdasági Versenyhivatal

Gyakorlati Útmutató - A károk számszerűsítése az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben, Európai Bizottság

Irányelv - Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról

Ptk. – A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. V. törvény

Pp. – A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

Tpvt. - a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény

1. Bevezetés – a kártérítési Irányelv

Az Irányelv jelentős mérföldkő a magánjogi jogérvényesítés fejlődésében. Az uniós szabályozásnak köszönhetően európai szinten kristályosodott ki az a gyakorlat, mely szerint a kartellben résztvevő vállalkozások kötelesek helytállni az általuk okozott károkért is. A kérdéses terület több okból is kodifikációt igényelt, jóllehet eddig is elképzelhető volt az a helyzet, hogy valamely versenytárs/fogyasztó a kartellben részt vevő vállalkozást kartell miatt kártérítési keresettel támadja, hiszen elméleti szinten nagyon könnyű párhuzamot vonni egy létező kartell és a versenytársak károsodása között. Erre vonatkozóan az Irányelv ki is mondja, hogy vélelmezni kell, hogy a kartell által elkövetett jogsértés kárt okozott, különösen az árra gyakorolt hatás révén.¹ A gyakorlatban mindazonáltal megfelelő szabályozási háttér nélkül közel sem lenne egyszerű bizonyítani, hogy a kartell tényleg kárt okozott egy adott személynek.

Gyakori, hogy a kártérítési igény megalapozottságának igazolásához szükséges bizonyítékok kizárólag az ellenérdekű fél vagy más személy, esetleg magának a versenyhatóságnak a birtokában vannak. Az Irányelv hatékonyan teszi lehetővé a bizonyítékok feltárását, mely lentebb kerül részletezésre. A bizonyítékokra vonatkozó rendelkezésekkel párhuzamosan az Irányelv vélelmet állít fel a kartellezés következtében létrejövő áremelkedésre, a direktíva magyar implementációja pedig – ennek mintegy kiegészítéseként – 10%-os áremelkedést vélelmez. Fontos elem továbbá, hogy amennyiben egy tagállami versenyhatóság megállapította a versenyjogi jogsértést, úgy ugyanazon tagállam bírósága a versenyhatóság határozatát nem vitathatja a jogsértés vonatkozásában. Egy másik tagállam bírósága előtti igényérvényesítés esetében szintén lehet hivatkozni erre a versenyhatósági határozatra, *prima facie* megfordítva a bizonyítási terhet a kartellben résztvevő vállalkozásra.

2. Az Irányelv szabályozási rendszerének központi elemei

Az Irányelv már az első preambulumbekzdésében rögzíti az európai jogalkotói szándékot a versenyjogi jogsértésekkel szemben való egységes magánjogi igényérvényesítés

¹ Irányelv (47), továbbá 17. cikk (2) bek., ugyanakkor ez a vélelem megdönthető vélelem

vonatkozásában.² Az Irányelv ugyanakkor vegyesen tartalmaz viszonylag pontosan meghatározott és alkalmazandó szabályokat, illetve általánosan megfogalmazott célkitűzéseket, melyek implementációja már tagállami feladat. Ez a jogalkotási feladat ugyanakkor nem merülhetett ki pusztán a dokumentumba foglalt rendelkezések automatizált átültetésében.

A direktíva implementációjának, illetve a hazai és európai hatásainak vizsgálatát azoknak az Irányelvben megfogalmazott és azonosított legfontosabb elvek és követelmények mentén végezzük, amelyekre a direktíva alapján a versenyjogi jogsértések magánjogi dimenziójának egyfajta „záróköveiként”³ tekintünk.⁴

2.1. Joghatósági kérdések

A versenyjogi kártérítési perek anyagi jogi szabályainak vizsgálata előtt érdemes röviden kitérni az egyik legfontosabb eljárásjogi körülményre, a fórumválasztás kérdésére. A versenyjogi kártérítési keresetek a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozat elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU (Brüsszel I.a.) rendelet tárgyi hatálya alá tartoznak.⁵

Főszabály szerint a Brüsszel I.a is az *actor sequitur forum rei* alapján rendezi az általános joghatósági okot, azaz a jogsértő vállalkozás a székhelye szerinti tagállam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósága előtt perelhető. Kártérítési igényperek esetén azonban a Brüsszel I.a 7. cikk (2) bekezdése különös joghatósági okokat is megemlíti, név szerint a *károkozás helyét*, valamint a *kár bekövetkezésének helyét*. Emellett nagy jelentősége van a *joghatósági kikötéseknek* is, hiszen a nemzetközi kereskedelmet bonyolító vállalkozások szerződési gyakorlata sokszor tartalmaz joghatósági klauzulát.

Versenyjogi kártérítéssel kapcsolatos perek esetén azonban már a fenti körülmények fennforgása sem annyira kézenfekvő, ezért indokolt bemutatni az EUB versenyjogi kártérítéssel kapcsolatos gyakorlatát, melyet az alábbi táblázat szemléltet:

² ami „az európai belső piaci verseny torzulásmentes biztosítása”

³ Dr. Zavdonyik József: Az Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései. In: Versenytükkör – Válogatás az I. Magyar Versenyjogi Konferencia előadójának tanulmányaiból (különszám), 2016/4. sz., 58. o.

⁴ Az Irányelv valamennyi központi kérdéskörére – terjedelmi okokból – a tanulmány nem tér ki. Az általunk elemzett „záróköveket” előszörban a direktíva implementációja nyomán megjelenő hangsúlyos - tagállami, és európai szinten jelentős ügyek, illetve jogalkalmazói vélemények alapján választottuk ki.

⁵ a rendelet hatályba lépése előtt alkalmazandó 44/2001/EK rendelet gyakorlatilag ugyanolyan módon rendezte a tárgyi hatály kérdését

	Károkozás helye	Kár bekövetkezésének helye	Joghatósági kikötés
C-352/13 CDC v. Akzo Nobel (2015)	a szóban forgó kartell végleges létrejöttének helye, illetve – adott esetben – az állítólagos kárt okozó, egyetlen eseményként meghatározható konkrét megállapodás megkötésének helye	a kár bekövetkezésének helye az a hely, ahol az állítólagos kár ténylegesen megvalósul, főszabályként a károsult székhelye	Valamely joghatósági kikötés csak egy bizonyos jogviszonnyal kapcsolatban felmerült vagy a jövőben felmerülő jogvitákra vonatkozhat, ami a joghatósági megállapodás hatályát azon jogvitákra korlátozza, amelyek abból a jogviszonyból erednek, amely kapcsán e megállapodást megkötötték. Ha tehát egy joghatósági kikötés csak elvontan hivatkozik a szerződéses jogviszonyból eredő vitákra, akkor az nem terjed ki a versenyjogi kártérítési perekre. Ha azonban a klauzula egyértelműen utal az ilyen kártérítési perekre, akkor az abban megjelölt tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal
C-27/17 Dylal v. Starptautiskā (2018)	az erőfölénnyel való visszaélés esetében a kárt okozó esemény helye az a hely, ahol a vállalkozás jogellenesen visszaél erőfölényével Az erőfölényes fióktelepének helye is megalapozhatja a joghatóságot, amennyiben a fióktelep ténylegesen és jelentős mértékben részt vett e visszaélésszerű magatartásban.	kartell esetén a versenyellenes megállapodás megkötésének helye, erőfölénnyel való visszaélés esetén kizárólagos felajánlásának és alkalmazásának helye	
C-595/17 Apple Sales v. MJA (2018)			- nem kizárt egy, a felek közötti szerződésben foglalt joghatósági kikötés alkalmazása azon egyetlen oknál fogva, hogy e kikötés nem utal kifejezetten a versenyjog megsértése miatt fennálló felelősséggel kapcsolatos jogvitákra. - versenyjogi jogsértés előzetes megállapításának hiánya önmagában nem teszi lehetővé egy – a versenyjogi szabályokra alapított kártérítés iránti keresetben foglalt – joghatósági kikötés alkalmazását, vagy éppen ellenkezőleg, annak figyelmen kívül hagyását.

1. táblázat: Joghatóság az EUB gyakorlatában

2.2. A teljes kártérítéshez való jog

Az Irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint a tagállami jogszabályoknak biztosítaniuk kell, hogy minden, versenyjogi jogsértés következtében kárt szenvedett természetes vagy jogi személynek lehetősége legyen e kár teljes körű megtérítését követelni és teljes körű kártérítést kapni. Az Irányelv megszületése óta egyre jelentősebb figyelmet kap a károsodással kapcsolatos kérdések vizsgálata, különös tekintettel a károsodás mértékére, valamint az igényérvényesítő személyére.

Jelen tanulmány a kártérítési kötelezettség mibenlétének, valamint a kár fajtáinak és a károsultak körének rövid ismertetését követően azokra a területekre fókuszál, amelyek megértése kulcsfontosságú az Irányelv alapján átültetett nemzeti jogszabályok megfelelő alkalmazásához. Az Irányelv megszületése óta a Bizottság, valamint az EUB is nagy hangsúlyt fektet az alábbi kérdéskörök vizsgálatára, éreztetve ezzel a kár, mint a kártérítési követelés egyre növekvő jelentőségű fogalmi elemének fontosságát a magánjogi igényérvényesítés eljárásában.

2.2.1. A Kártérítési kötelezettség terjedelme

Az Irányelv, valamint a Tpv. is egyértelműen rendelkezik arról, hogy a versenyjogsértéssel okozott kárt meg kell téríteni.⁶ A károkozással összefüggésben megtérítendő összeg körébe nem csak a ténylegesen felmerült kár (*damnum emergens*), hanem az elmaradt hasznok (*lucrum cessans*)⁷, valamint a *kamatok* is értendők.⁸ Ezek a kárelemek alapvetően kiegyenlítési célt szolgálnak, a kártérítés eredményeként a károkozónak a károsultat olyan helyzetbe kell hoznia, mint amilyenben a versenyjogi jogsértés hiányában feltételezhetően lenne.⁹ A kiegyenlítési célból következik, hogy a kártérítés mértékének meghatározásakor tekintettel kell lenni a káronszerzés tilalmára is. A kárnszerzés tilalmának elve szerint a kártérítés összegéből le kell vonni azt az összeget, ami a károsodott vagyonából a káreset után még megmaradt (*residuum*), továbbá azt az értéket, amely a kár bekövetkezte

⁶ Irányelv 3. cikk (1) bek., Tpv. 88/D. § (1) bek.

⁷ Az elmaradt hasznok számítására vonatkozóan lásd Juzgado Mercantil numero 2 de Barcelona (Kereskedelmi Bíróság, Barcelona) 45/2010. sz. ügyben (Céntrica Energía S.L.U./Endesa Distribución Eléctrica S.A.) 2011. január 20-án hozott határozata

⁸ Irányelv 17. cikk (3) bek., Tpv. 88/D. § (1), utalva a Ptk.-ra, melynek 6:522. § (2) bekezdése rendelkezik erről. A kamatok megtérítéséről az Irányelv ugyan nem foglalkozik, de a kárfelelősség deliktuális jellegéből adódóan valószínűleg más tagállamokban is lehetőség van a kamatigény érvényesítésére, vélhetően az általános kamatmérték alapján.

⁹ Irányelv 3. cikk (2) bek.

folytán a károsult vagyónába bekerült (*surrogatum*).¹⁰ A káronszerzés tilalmának elve tükröződik az Irányelv 13. cikkében, valamint a Tpv. 88/G. § (2) bekezdésében is, mely alapján a kártérítési per alperese (vagyis a jogsértő vállalkozás) a kárigénnyel szembeni védekezéséért hivatkozhat arra, hogy a felperes részben vagy egészben továbbhárította a versenyjogi jogsértésből eredő árnövekedést.¹¹

A károsodás mibenlétének vizsgálatakor érdemes külön említést tenni az ún. „árernyőhatás” által okozott kárról is, hiszen ez a jelenség komoly hatást gyakorol a kártérítési kötelezettség terjedelmére. A *Kone-ügyben* hozott főtanácsnoki indítvány szerint akkor van szó árernyőhatásokról, amikor a kartellben részt nem vevő azonos piacon lévő vállalkozások (az úgynevezett kartellen kívüli vállalkozások) e kartell tevékenységének ürügyén „a kartell árnyékában” egyszerre – tudatosan vagy nem tudatosan – a versenyfeltételek mellett egyébként elérhetőnél magasabban állapítják meg saját áraikat.¹² Ennek a fogalomnak tehát komoly jelentősége van a kártérítés mértékének megállapításában, ugyanis árernyő esetén a jogsértő vállalkozások nem csak a tényleges áremelkedésért, hanem azon versenytársak áremeléséért is felelnek, akik nem vettek részt a jogellenes piackorlátozásban.¹³ Figyelemfelkeltő azonban a Főtanácsnok azon kifejezése, hogy adott esetben a kartellen kívüli vállalkozás a kartell árernyője alatt tudatosan vagy nem tudatosan emelheti meg árait. Ugyan erre még nem alakult ki gyakorlat, de elgondolkodtató, hogy a kartellben aktívan nem résztvevő, de az árernyő hatása alatt álló vállalkozás rosszhiszemű magatartása minősülhet-e egyéb körülmények figyelembevételével összehangolt magatartásnak vagy sem.

A nem vagyoni érdeksérelemmel összefüggő károk körében gyakran említésre kerül a *holtteher-veszteség*. Holtteher-veszteségnek nevezzük azon piaci szereplők, vállalkozások által elszenvedett kárt, akik a piaci verseny mellett kialakuló ár esetén megvásárolták volna a terméket, de a versenykorlátozás következtében megemelt áron ezt már nem tudták vagy nem akarták megtenni.¹⁴ Míg a közgazdaságtan a kartell negatív gazdasági hatásai között említi a holtteher veszteséget is, addig a joggyakorlat ezzel a kártípussal nem explicit módon nem

¹⁰ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez - Szerkesztette: Vékás Lajos / Gárdos Péter

¹¹ A káronszerzés és a továbbhárítás jogintézményi kapcsolatához lásd: Muzsnyay Ágnes: A kár áthárítása a kartellkártérítések során. *Versenytükör*, 2011/2. sz., 38.o.

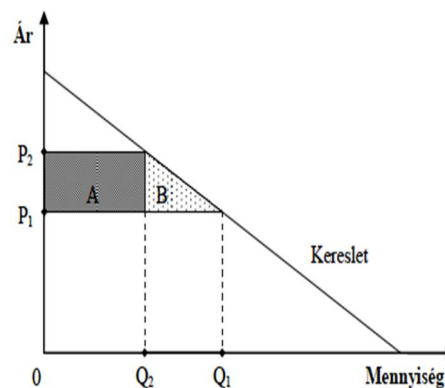
¹² Julianne Kokott főtanácsnok indítványa a C-557/12. sz. ügyben, ECLI:EU:C:2014:45, 2. pont

¹³ Csépai Balázs: A kár fogalma, a kár számításának kérdései, In: *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*, szerk.: Boytha Györgyné, Budapest, 2008. HVG-Orac, 115-117. o.

¹⁴ Fuglinszky Ádám: A versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmények In: *Versenyjogi jogsértések, magánjogi jogkövetkezmények*, szerk.: Kisfaludi András, Budapest, 2012 ELTE EÖTVÖS Kiadó, 27.old.

foglalkozik, ennek oka pedig az, hogy nehéz beazonosítani a károsult személyét akkor, amikor egy hipotetikus fogyasztó által elszenvedett kártípust vizsgálunk.¹⁵ Végző soron pedig e címen kártérítést nem lehet követelni, hiszen aligha tekinthető személyiségi jogi jogsértésnek valamely termék, szolgáltatás nélkülözésének ténye.¹⁶

A mennyiségi hatás, mint a kartellel összefüggésben jelentkező kár a hipotetikus vevők körében értelmezhető, gyakran azonban nagyon körülményes ennek a hatásnak a számszerűsítése. A mennyiségi hatás kedvezőtlen eredménye összegszerűsíthető, ebből pedig kifolyólag követelhető, nem úgy, mint a holtteher-veszteség (amely a termék vásárlásának és felhasználásának elmaradásával járó értéket hivatott szemléltetni). A mennyiségi hatás a Bizottság iránymutatása alapján kétféleképpen szemléltethető: egyrészt, ebbe az esetkörbe tartozik, ha egy gyártó ténylegesen kevesebbet rendel azon érintett termékből, amelyek ára jogellenesen lett megemelve, és ezzel együtt kénytelen saját kibocsátását is csökkenteni. Másrészt értékesített mennyiség csökkenése miatt kár a Bíróság által a *Weber's Wine World* ügyben került elismerésre.¹⁷ Eszerint a mennyiségi hatásra vezethető vissza az a kár is, amikor egy vállalkozás a jogsértés következtében megemeli a terméke árát, ugyanakkor azt képtelen a megemelt áron eladni. Ez a veszély különösen érintheti azokat rugalmas piacokat, ahol nagyszámú helyettesítő termék áll rendelkezésre.

2.2.2. A kár fajtái

A kártérítés terjedelme alatt bemutatottakkal összhangban megállapítható, hogy a Bizottsági Iránymutatás alapján alapvetően kétfajta kár különböztethető meg, melyet az alábbi grafikon szemléltet:¹⁸

- a) az az ártöbblet, amennyivel a jogsértés következtében a közvetlen és a közvetett vásárlóknak többet kellett fizetniük egy adott termékért (*áreltérítés*)
- b) az abból eredő kár, hogy az áremelkedés következtében a vásárlók kevesebbet vesznek egy adott termékből, vagy csökken a kibocsátás (*mennyiségi kár*)

¹⁵ Csépai, 2008, 122. o.

¹⁶ Fuglinszky, 2012, 22. o.

¹⁷ C-147/01 sz. ügy, 98-99 bek.

¹⁸ Bizottsági Iránymutatás 41. o

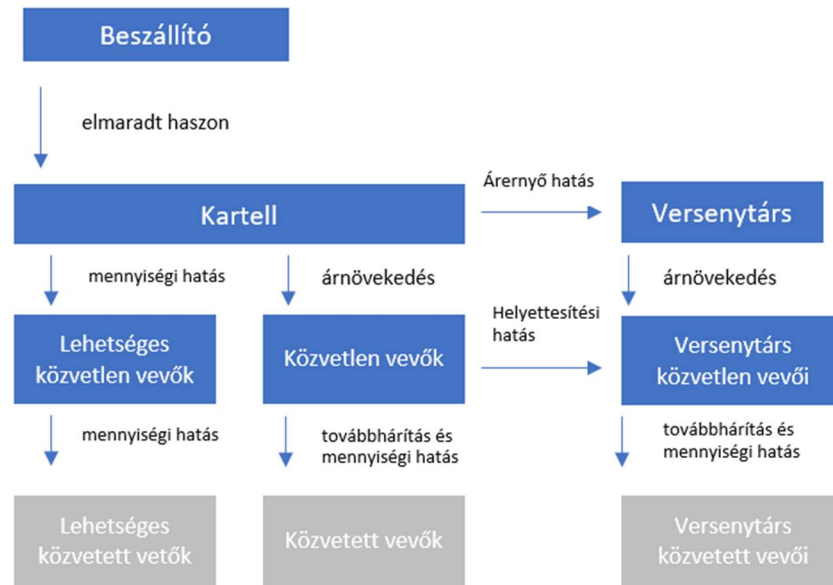
ábra 1: a kartell által okozott áreltérítés és mennyiségi kár

Az árnöveléssel megvalósult kárt „A” téglalap ábrázolja, azok a vásárlók, akik P1 helyett P2 áron vásároltak, magasabb összeget fizettek a termékért. A mennyiségi kárt „B” háromszög jelöli. A Q1 pont a P1 ponthoz csatlakozik, a kartell hatására azonban P2 ár keletkezett, amely Q2-re mozdította a keresletet. A mennyiségi kár jellemzően összetett ellátási lánc esetén játszik szerepet, hiszen egy gyártó P2 ár mellett lemond Q1 mennyiség vásárlásáról, és csak Q2 mennyiséget vásárol. A gyártónak ilyenkor két lehetősége van: vagy ténylegesen kevesebbet rendel az árnöveléssel érintett termékből, és ezzel együtt kénytelen saját kibocsátását is csökkenteni (ez mennyiségi kár, mely esetében az elmaradt haszon követelésének van helye), vagy pedig továbbhárítja az árnövekedést a saját vásárlóira (a jogsértő vállalkozás közvetlen vásárlói), azaz vizsgálati szemponttá válik, hogy ki tartozik a károsultak körébe.

2.3. Károsultak

Közvetlenül jogosultak kártérítésre a kartellező vállalkozás *közvetlen vevői/beszállítói*, és az árernyő hatás következtében *a versenytárs vevői* is. Az ellátási lánc második szintjén már a kartellező vállalkozás *közvetett vevői* helyezkednek el. A közvetett vevők védelme rendkívül fontos a magánjogi jogérvényesítés intézményrendszerében, hiszen amint az a következőkben kifejtésre kerül, nagyon gyakran ezen a szinten „csapódik” le a kár.¹⁹ A jelenség mögött az áll, hogy a vállalkozások – különösen akkor, ha az ellátási lánc közbenső szintjén helyezkednek el – gyakran döntenek úgy, hogy a megfizetik a kartellezés következtében jogellenesen megemelt árakat, ugyanakkor ezzel párhuzamosan ők is megemelik saját termékeik árát, végső soron „továbbadva” a kárt, vagyis az emelt árat az ő saját vevőjének.

¹⁹ Irányelv (41) bekezdés

Forrás: E.CA Economics, Simone Kohz

ábra 2: károsulti kör versenykorlátozó megállapodás esetén

Erőfölénnyel való visszaélés esetén a Gyakorlati Útmutató rámutat, hogy az ún. „kirekesztő visszaélések” (pl. felfaló árazás, kizárólagossági megállapodások) következményeként valamely versenytárs kiszorulhat a piacról, vagy romlik a piaci pozíciója. Ennek következtében a piac torzul és a kirekesztő vállalkozás piacellenes módon, mesterségesen tudja fenntartani árait és piaci pozícióját.²⁰ A kirekesztő gyakorlat az azt elszenvedő versenytársnál a legtöbb esetben elmaradt hasznot eredményez²¹, a vásárlók esetében pedig a károsodás egyszerűbb példája az erőfölényes túlzó árazásával kapcsolatos áremelkedés, mint kár. Az EUB *flyLAL v. Starptautiskā* ügyben kifejtett álláspontja szerint egy légitársaság versenytársának a fogadó repülőtér által nyújtott szolgáltatási kedvezmény a kedvezményben nem részesülő légitársaság szempontjából olyan kizorító árazásnak minősülhet, amely az erőfölénnyel való visszaélés tilalmába ütközhet, megalapozva ezzel a kedvezményben nem részesülő vállalkozás kártérítési igényét.²² Fontos azonban felhívni a figyelmet arra, hogy erőfölénnyel való visszaélés esetén nem alkalmazható sem a Tpv. 88/D. § (4) bekezdésének

²⁰ Gyakorlati Útmutató 54. old.

²¹ az elmaradt haszon kiszámítására vonatkozóan lásd: a Stockholms tingsrätt (Stockholmi Kerületi Bíróság) a T 32799-05 és T 34227-05 sz., (Europe Investor Direct AB és társai kontra VPC Aktiebolag) egyesített ügyekben hozott 2008. november 20-i ítélete

²² C-27/17 sz. ügy, 47. bek

kárvétele, sem pedig a 88/G. § (6) bekezdésének 10%-os áremelkedésre irányuló vétele, vagyis a károsultnak bizonyítani kell a károsodás tényét és mértékét is.

2.4. A kár továbbhárítása, közvetlen vevők

A továbbhárítás alatt azt a jelenséget értjük, amikor a károsult részben vagy egészben továbbhárította a versenyjogi jogsértésből eredő áreltérítést²³. A továbbhárítás kérdésének jelentőségét mutatja – egyúttal jelen tanulmányban való vizsgálatát indokolja - hogy a Bizottság az Irányelv megszületését követően egy terjedelmes tanulmányt publikált,²⁴ továbbá 2019-ben egy közleményt adott ki, mellyel a nemzeti bíróságok jogalkalmazását igyekszik elősegíteni, egyúttal egységesíteni.²⁵ A továbbhárítás kérdésének fokozódó jelentősége tetten érhető az Irányelv megszületését követő tagállami bírósági gyakorlatban is, tekintettel arra, hogy a jogsértő vállalkozások körében gyakori védekezési stratégia a továbbhárítás való hivatkozás. Az Irányelv és a Tpv. rendelkezéseiből, továbbá a Bizottság közleményéből a továbbhárítás jogintézménye mind felperesi, mind pedig alperesi oldalról is megközelíthető, az alábbiakban bemutatott módon.

2.4.1. A továbbhárítás ténye

Egyrészt, az Irányelv 13. cikke és a Tpv. 88/G. § (2) bekezdése a továbbhárításon alapuló *védekezés lehetőséget* rögzíti. A továbbhárításra való sikeres hivatkozás esetén jogsértő vállalkozás nem kötelezhető a továbbhárított károk megtérítésére (*passing-on defence*). A továbbhárítás intézménye dogmatikailag ezzel olyan *sui generis* jogintézménnyé lépett elő, amellyel az alperes anélkül élhet, hogy külön is megindokolná azt, hogy az áreltérítés továbbhárítása milyen alapon (jogalap nélküli gazdagodás elkerülése, káronszerzés tilalma, stb) teszi indokolttá a felperesi kárigény elutasítását, vagy a kár csökkentését.²⁶ A magyar ítélkezési gyakorlat a továbbhárításra való hivatkozást nem kifogásként, hanem a kár, a vagyonsökkenés bekövetkezésének hiányát megalapozó tényként értékeli, mely alapján továbbhárítás esetén a kár be sem következettnek minősül.²⁷

²³ Tpv. 88/G. § (2)

²⁴ Study on the Passing-on of Overcharges, 2016, elérhető:

<http://ec.europa.eu/competition/publications/reports/KD0216916ENN.pdf> (utolsó letöltés: 2019.07.11)

²⁵ A Bizottság közleménye - Iránymutatás a nemzeti bíróságok számára a közvetett vevőre továbbhárított árnövekedés arányára vonatkozó becslések elvégzésének módjáról, elérhető:

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/passing_on_hu.pdf (utolsó letöltés: 2019.07.13)

²⁶ Polauf Tamás: Versenyjogi kártérítési perek. Budapest, 2017, Wolters-Kluwer 168. o.

²⁷ Polauf, 168. o.

Másrészt, amint arra a Bizottsági Iránymutatás is rámutat, a továbbhárítás intézménye nem csak a védekezést szolgálja. A közvetett vevők ugyanis arra a tényre is alapíthatják kártérítési keresetüket, hogy a jogsértés közvetlen vevői áthárították a jogsértés következtében megtörtént árnövekedést, melynek következtében a jogsértéssel okozott károsodás a közvetett vevőnél jelentkezik. Az Irányelv előtt a gyakorlatban ugyanakkor már a közvetlen vevők esetében is komoly viták bontakoznak ki a károsodás megtörténtének bizonyításával kapcsolatban, a közvetett vevők szintjén pedig még ennél is problémásabb volt bizonyítani, hogy a versenyjogi jogsértés következtében közvetett módon károsultak. Az Irányelv alapján a Tptv. a probléma kiküszöbölésére olyan vélelmet állít fel, mely alapján vélelmezni kell az árnövekedés áthárítását abban az esetben, ha (i) az alperes versenyjogi jogsértést követett el, (ii) amely árnövekedést eredményezett az alperes közvetlen vevőjénél, (iii) és a szóban forgó termékekből vagy szolgáltatásokból, vagy ezekből származtatott termékekből, illetve szolgáltatásokból a kárigénnyel fellépő vásárolt.²⁸ A jogtudomány viszonylag egységes álláspontot képviselt a vélelem felállításának szükségességében, hiszen ez a vélelem jelentősen megkönnyíti a határokon nagyon gyakran átnyúló ellátási láncokban keletkezett jogellenes anomáliák korrigálását.²⁹

	Védekezés	Igényérvényesítés
Jogalap	Irányelv: 13. cikk Tptv.: 88/G. § (2) bek.	Irányelv: 12. cikk (1) bek. Tptv.: 88/D. § (1), (2)
Bizonyítás	Alperes bizonyít ³⁰	Felperes bizonyít (közvetett vevő) ³¹
Eredmény	Elmaradt haszon továbbra is érvényesíthető, de itt már Felperes bizonyít ³²	3 konjunktív feltétel bizonyítása esetén megdönthető vélelem áll fenn a továbbhárításra vonatkozóan ³³

2. táblázat: továbbhárítás alperesi és felperesi oldalról

Az árnövekedés továbbhárítására vonatkozó rendelkezések azonban számos további, elméleti kérdést felvetnek. Az Irányelv 15. cikke alapján közvetett vevők igényei esetén a számszerű áremelkedés mértékét a bíróságnak kell megbecsülnie, ez pedig továbbra is komoly

²⁸ Tptv. 88/G. § (3) bek, Irányelv 14. cikk (2) bek.

²⁹ Mariana de Sousa e Alvim, „The New EU Directive on Antitrust Damages: A Giant Step Forward? (2015) 36(6) ECLR, 245-246. o.

³⁰ Irányelv 13. cikk 2. mondata

³¹ Irányelv 14. cikk (1) bekezdés

³² Irányelv 12. cikk (3) bekezdés

³³ Tptv. 88/G. § (3) bek, Irányelv 14. cikk (2) bek.

bizonyítási kihívás a károsult közvetett vevőnek.³⁴ További problémát vet fel, hogy elméletileg nem kizárt a kompenzáció teljes elmaradásának lehetősége. Ez az eset akkor merülhet fel, ha a közvetlen vevő ügyében a nemzeti bíróság megállapítja az árnövekedés továbbhárítását, de a közvetett vevő keresetét az árnövekedés továbbhárításának hiányára hivatkozva elutasítja, hiszen ilyen esetben a jogsértő vállalkozás végső soron mentesül a kártérítés fizetése alól. A bizonytalanság elkerülése érdekében a Bizottsági Iránymutatás a tagállami bíróságok részére javasolja felfüggesztés, illetve az egyesítés mérlegelését.

2.4.2. Továbbhárított áreltérítés mértéke és a kár mértékére vonatkozó vélelem

A továbbhárítás vizsgálati körében azonban csak az egyik elem a továbbhárítás tényszerű megtörténtének megállapítása. Az Irányelv 12. cikk (5) bekezdése a nemzeti bíróságok hatáskörébe utalja az továbbhárított árnövekedés mértékének felbecslését. A továbbhárítással okozott kár összecszerúségét továbbra is a felperes közvetett vevőnek kell bizonyítania, mindazonáltal amint arra a Bizottság is rámutat, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvével ellentétes lenne, ha a nemzeti bíróság pusztán azért utasítana el egy igényt, mert a fél nem tudja pontosan számszerűsíteni a továbbhárított hatásokat.³⁵

Minőségi bizonyítékok	Mennyiségi bizonyítékok
<p>Egy vállalkozás üzleti magatartását, árképzési stratégiájának megértését segíti elő:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szerződések - belső dokumentumok - pénzügyi/számviteli jelentések³⁶ - tanúvallomások, - szakértői vélemények - ipari jelentések és piaci tanulmányok³⁷ 	<p>Ökonometriai módszerek adataival függnak össze:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eladási árak, kiskereskedelmi és fogyasztói árak - pénzügyi jelentések - szakértői vélemények - rendeletileg meghatározott árak - mennyiségben kifejezett forgalom - kedvezmények - inputköltségek és költségelemet

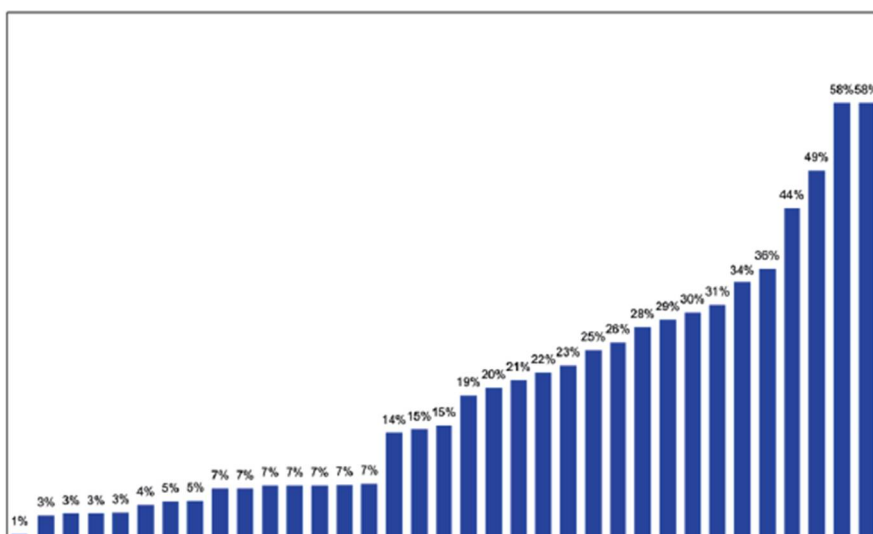
³⁴ A magyar implementáció annyiban megkönnyíti a bizonyítást, hogy a Tptv. 88/G. § (6) bekezdése 10%-kos áreltérítést vélelmez

³⁵ Bizottsági Iránymutatás, (33) bek.

³⁶ lásd: A Cour d'Appel de Paris (Párizsi Fellebbviteli Bíróság) 2014. február 27-i ítélete a 10/18285. számú ügyben (SNC DouxAliments Bretagne et al kontra Société Ajinomoto Eurolysine).

³⁷ lásd: a Sø- og Handelsretten (a dán Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság) 2015. január 15-i ítélete az SH2015.U-0004-07. számú ügyben (Cheminova A/S kontra Akzo Nobel Functional Chemicals BV et al).

A közvetett vevők vonatkozásában is nagy jelentőségű az Irányelv 17. cikk (2) bekezdésének azon rendelkezése, mely szerint kartellben elkövetett versenyjogi jogsértés esetén vélelmezni kell a károkozás tényét. A felállított vélelem megdöntése statisztikailag lehetetlen, csak a mértékét lehet a nullához közeli vagy azzal egyenlő mértékre szorítani.³⁸ Magyarországon a közvetett vevők számára különösen kedvező a Tpv. 88/G. § (6) bekezdésének azon rendelkezése, mely a kartellel okozott jogsértés esetén *tízszázaléknyi árnövekedést vélelmez*. A károkozás vélelmének fennállása mellett azonban továbbra is a közvetett károsultat terheli annak bizonyítása, hogy az árnövekedést milyen mértékben hárították tovább, ez pedig az ellátási lánc alacsonyabb szintjén lévő vállalkozás számára különösen nehéz, hiszen számos olyan tényt kell figyelembe venni, ami összetett gazdasági modellek elemzését, szakértő(k) igénybevételét teszi szükségessé.

ábra 3: Átlagosan az árnövekedés 18%-a kerül áthárításra, de a szélsőértékek között jelentős különbség mutatkozik. Forrás: Laborde

A továbbhárított kár megtérítésének hatékony követelését azonban nem csak az árnövekedésre vonatkozó vélelem segíti elő. Az Irányelv 14. cikkének (1) bekezdésének utolsó fordulata alapján a felperes közvetett vevő ésszerű mértékben *bizonyítékfeltárást* kérhet alperestől, vagy akár harmadik személytől (akár a közvetlen vevőtől is).

³⁸ Polauf, 178. o.

2.5. Kárszámítás

A versenykorlátozással okozott kár kiszámítására a közgazdaságtan számos módszert alkalmaz. A szakértő közgazdászok jellemzően az *időbeli összehasonlító módszert* („*before-and-after*”) alkalmazzák, melynek lényege, a jogsértés hatása által érintett időszakban kialakult tényleges helyzetet hasonlítják össze az ugyanazon a piacon a jogsértés hatását megelőző vagy a hatások megszűntét követően előállt helyzettel.³⁹ A károk számszerűsíthetőek az ún. *szimulációs módszerrel*, mellyel megpróbálják szimulálni az érintett piac helyzetét a jogsértés bekövetkezése nélkül. A szimuláció eredményeképpen létrejövő fiktív piac jellemzői kerülnek összehasonlításra a jelenlegi adatokkal, a negatív különbségeket pedig a kartell terhére értékelik. Gyakori módszer továbbá, hogy az adott termékpiacon változásokat *más, a jogsértéssel nem érintett földrajzi piacon vizsgálják* („*yardstick*”). A károk számítására használt modellek körében a Bizottsági Útmutató említi továbbá a *regresszió számítás*át. Regresszió számítás esetén azt vizsgálják, hogy egy adott termék árára (mint változóra) milyen hatással vannak egyéb változók (például nyersanyag költsége, kereslet alakulása stb.) az így kinyert adatokból pedig következtetéseket vonnak le a jogsértéssel okozott kár mértékére vonatkozóan.⁴⁰ A regressziószámítás hátránya, hogy gyakran a kartellek titkosságához képest irreálisan sok konkrét adatot és komoly elemzőmunkát igényel. Végül a Bizottsági Irányelv a *költségalapú és pénzügyi alapú módszert* említi, mely a jogsértő vállalkozás forgalmából próbál meg következtetéseket levonni. A költségalapú módszer esetén a jogsértő vállalkozás termelési költségeit és a haszonkulcsainak arányát vizsgálják, míg pénzügyi alapú módszer a vállalkozás pénzügyi teljesítményéből kiindulva értékeli, hogy az elért bevételek és haszonkulcsok mennyiben tudhatók be piaci hatásoknak, és mennyiben a jogsértésnek.⁴¹ A jogsértő vállalkozás tényleges többletbevételének kiszámítása után meg kell vizsgálni, hogy ez a nyereségesség hogyan alakult volna a jogsértés hiányában.⁴²

³⁹ Lásd például a Corte d’Appello di Milano (Milánói Fellebbviteli Bíróság) a Bluvacanze ügyben hozott 2003. július 11-i ítéletét és a Corte d’Appello di Milano (Milánói Fellebbviteli Bíróság) az I, 308 sz., Inaz Paghe kontra Associazione Nazionale Consulenti del Lavoro ügyben hozott 2000. február 3-i ítéletét (mindkét ügyben „előtte”, „közben” és „utána” összehasonlítás); a Landgericht Dortmund (Dortmundi Tartományi Bíróság) 13 O 55/02. Kart sz. (Vitaminpreise) ügyben hozott 2004. április 1-jei ítéletét („közben” és „utána” összehasonlítás);

⁴⁰ Bizottsági Útmutató, 69. bek.

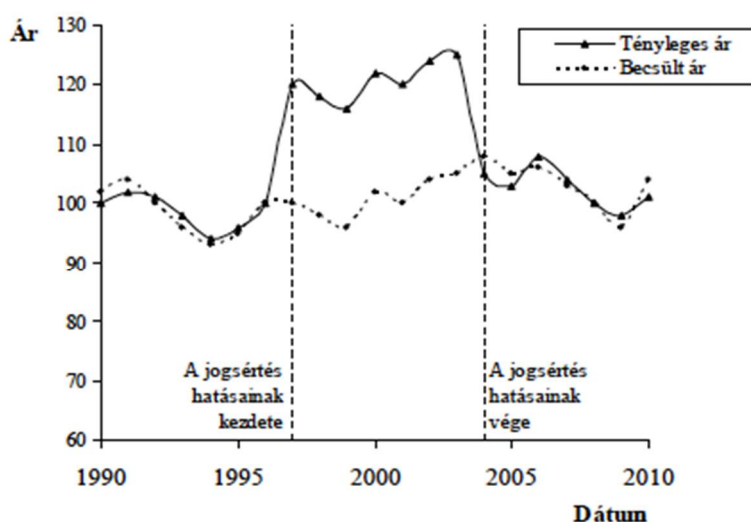
⁴¹ Ibid., 107 és 114. bek

⁴² Ibid., 117. bek

	Időbeli összehasonlítás (<i>before-and-after</i>)	Földrajzi összehasonlítás (<i>yardstick</i>)	Költségalapú és pénzügyi modell	Regresszió analízis	Szimulációs modell	Egyéb
Esetszám	22	4	7	0	0	5

4. táblázat: kárszámítási módszerek gyakorisága. Forrás: Laborde

A fenti bemutatott módszerek kartell esetén végső soron ugyanarra az eredményre vezetnek, mégpedig arra, hogy a kartell következtében (jellemzően az ár tekintetében) torzulás következett be az érintett piacon. Tovább bonyolítja a kár meghatározását az ún. „árernyő-hatás”. Ennek a fogalomnak komoly jelentősége van a kártérítés mértékének meghatározásakor, ugyanis ez alapján a jogsértő vállalkozások nem csak a tényleges áremelkedésért, hanem azon versenytársak áremeléséért is felelnek, akik nem vettek részt a jogellenes piackorlátozásban.⁴³ Ez levezethető az Irányelv 3. cikkében megfogalmazott teljes kártérítéshez való jog elvéből, továbbá a Bíróság *Kone-ügy* kapcsán tett megállapításaiból.⁴⁴

ábra 4: A kartellel érintett időszakban az árak piaccellenesen emelkedtek. Forrás: Bizottsági Iránymutatás

2.6. A versenyhatósági határozatok kötőereje

A versenyhatósági határozatoknak fogalmilag a *follow-on*⁴⁵ keresetek esetén van igazi relevanciája. E dokumentumok szerepét a kártérítési perekben tanulmányunkban a bizonyítékoktól elkülönülve vizsgáljuk, figyelemmel az Irányelv és a Tptv. hatályos

⁴³ Csépai, 2008, 115-117. o.

⁴⁴ C-557/12. 33-34. bek

⁴⁵ a *stand-alone* és *follow-on* keresetek bemutatásával a tanulmány későbbi részében foglalkozunk.

rendelkezéseire.⁴⁶ A versenyhatósági határozatok ugyanis nem egyszerű bizonyítéknak minősülnek, hanem a nemzeti versenyhatóságok jogerős döntésében megállapított versenyjogi jogsértés megtörténte vitathatlannak tekintendő a bíróságok előtt indított kártérítési perekben.⁴⁷ Amennyiben a kérdéses határozatot más tagállamban hozták, úgy az a jogsértés *prima facie* bizonyítéka, vagyis az abban felállított vélelem adott esetben megdönthető.⁴⁸ Annak kérdése, hogy nemzeti versenyhatóságok határozatainak milyen kötőereje van a polgári bíróságok ítélkezési gyakorlatára legmarkánsabban a már korábban tárgyalt *Cogeco vs. Sport Tv* ügyben kristályosodik ki. Az ügyben hozott ítélet a *follow-on* és *stand-alone* keresetek viszonyának értelmezésében vet fel kérdéseket - így az EUB döntése alapján azok a károsultak, akik a jövőben önálló keresetet indítanak, amennyiben közben a versenyhatóság eljárást indít, a per későbbi folytatása során sem hivatkozhatnak a versenyhatósági határozatra, vagyis nem jönne létre követő kereset.⁴⁹

Az Irányelv tehát jelentős változást hozott a határozatok kötőerejét tekintve, bár a kártérítési perekben való kötelező jellegüket a Tpv. a 2017-es módosítása előtt is tartalmazta.⁵⁰ Joggyakorlat híján ennek hatásait egyelőre nem tudjuk elemezni, de a törvényszöveg vizsgálata előre vetíti a gyakorlati problémákat. A Tpv. kimondja, hogy amennyiben az ügyben a GVH eljár, a bíróság kötve van a határozat jogsértést megállapító részéhez.⁵¹ A jogszabály értelmezése körében - amennyiben szigorúan a törvényi szöveget vizsgáljuk - az látható, hogy a kötőerő a jogsértés megállapításához kapcsolódik, a határozat többi részéről - így a megállapított tényállásról - nem rendelkezik. Ennek ellenére kijelenthető, hogy a határozathoz való kötöttség tekintetében ennek is a jogsértést megállapító rendelkezéssel azonos minősítés alá kell esnie. Ezt támasztja alá az a kúriai állásfoglalás, miszerint a határozat megállapítása és rendelkező része nem választható el egymástól, az anyagi jogerő nem a határozat egy bizonyos szekciójához, hanem annak teljességéhez kötődik.⁵² Abban az esetben, ha lehetőség nyílna a versenyhatóság határozataiban foglalt tényeket vitatni, azzal

⁴⁶ a versenyhatósági határozatok hagyományos bizonyítási rendszerből való kiemelése az Irányelvben élesen kiténik: a nemzeti határozatok hatályával nem a bizonyítékok feltárásáról szóló II., hanem elkülönülve a III. fejezetben találkozhatunk.

⁴⁷ Irányelv 9. cikk (1) bek.

⁴⁸ Uo. 9. cikk (2) bek.

⁴⁹ ECLI:EU:C:2019:263, 59. pont

⁵⁰ 2014-ig ugyanakkor nem volt egységes álláspont a kérdésben. A joggyakorlat és jogirodalom elfogadott nézetét a határozatok kötelező erejével kapcsolatban a Kúria EHG 2012.1 számú elvi határozata vonta kétségbe és írta felül, amikor a Tanács az akkor hatályos törvényszöveg vizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy a bíróságot csak abban az esetben kötik a GVH határozatai, amennyiben eljárását a polgári per megindulásáról való tudomásszerzés nyomán kezdeményezte.

⁵¹ Tpv. 88/R. § (1) bek. a)-b)

⁵² EBH2006. 1415

könnyen előállhatna olyan helyzet, amelyben a bíróság a felállított tényállásával a versenyhatóság határozatát megalapozatlanná teszi, ez azonban rendkívül súlyosan aláásná a jogrendszer egységességének követelményét.⁵³ A rendelkezéshez fűzött indokolás ezt a felfogást ugyanakkor elbizonytalanítja azzal, mikor úgy fogalmaz: „*hangsúlyozandó, hogy a versenyhatóság (...) döntése csak a jogsértés kérdésében köti a versenyjogi kártérítés tárgyában eljáró bíróságot, csak e megállapítás nem vitatható a polgári perben, amelynek bírósága a kártérítési igény egyéb kérdéseiben szabadon dönt*”. Ez a megfogalmazás a jogszabálysöveg szigorú nyelvtani értelmezése mentén arra enged következtetni, hogy az eljáró bíróságot valóban nem köti a versenyhatóság által megállapított tényállás. További bizonytalanságra ad okot, hogy amint az az Irányelv preambulumban kifejezésre kerül, a versenyhatóság megállapítása csak a jogsértés jellegére, személyi, tárgyi, földrajzi, anyagi és földrajzi hatókörére terjedhet ki.⁵⁴

A másik lényeges kérdés, hogy a törvény a jogsértés megállapításával kapcsolatban mondja ki a bíróság kötöttségét, nincs ugyanakkor szó arról az esetről, amikor a versenyhatóság jogerős határozatában a jogsérelem hiányát állapítja meg. Ahhoz, hogy e rendelkezést megfelelően értelmezzük, szükséges a jogalkotó szándékát megvizsgálni. A versenyhatósági határozatok vitathatatlanságát megalapozza a következetesség igénye, a jogrendszer egységességének elvárása, és olyan eljárásjogi alapelvek, mint a pergazdaságosság.⁵⁵ Ezek az indokok természetes módon fennállnak abban az esetben is, ha a határozatban az kerül rögzítésre, hogy nem történt jogsértés. Amennyiben a versenyhatóság határozatában nem állapítja meg egy cselekmény jogellenességét, abban az esetben a bíróság sem juthat ellenkező következtetésre a hatáskör elvonásának tilalmára tekintettel, így jogellenességet kizáró ok áll fenn.⁵⁶

Annak kapcsán, hogy a magyar bíróságok ezeket a kérdéseket miképpen értelmezik a leendő kártérítési ügyekben, komoly jelentőségű bír. Dr. Gelencsér Dániel, a *Versenyjogi kártérítési perek* című könyvben a problémás területekkel kapcsolatban kifejti, hogy akár szükséges lenne a jogalkotó részéről jogszabályban rögzíteni az olyan kérdéseket, mint a versenyhatósági határozatok kötőereje.⁵⁷ Erre ugyanakkor továbbra sem került sor, ebből következően a jogalkotó minden bizonnyal a bíróságokra bízta ezeknek a kérdéseknek a megválaszolását.

⁵³ Polauf, 339. o

⁵⁴ Irányelv (34)

⁵⁵ Komninos, Assimakis: Effect of Commission Decisions on private antitrust litigation: setting the story straight. In: CMLR, 2007/5. sz. 1425. o.

⁵⁶ BH2004.151.

⁵⁷ Polauf, 339. o

2.7. Bizonyítási kérdések a kártérítési perekben

A bizonyítékok feltárása, és a versenyjogsértések esetében jellemző információs aszimmetria feloldása kulcsfontosságú terület az Irányelvben. A Bizottságnak a direktívában megfogalmazódó kifejezett szándéka az egyenlő esélyek minél szélesebb körű biztosításának megvalósítása.⁵⁸ Ennek nyomán jelentősen erősödött a felperes pozíciója a kártérítési perek során azzal, hogy főszabály szerint a felperes kérésére a bíróság gyakorlatilag bárkit kötelezhet arra, hogy a birtokában álló bizonyítékokat rendelkezésre bocsátsa.⁵⁹

Ez kétségkívül jelentős perbeli előnyt jelent, ugyanakkor a Bizottság több korlátozás bevezetése mellett bizonyos kérdéseket nyitva hagyott. Annak eldöntésére, hogy mikortól lehet a bizonyíték feltárására irányuló indítványt megalapozottnak tekinteni, a nemzeti jogalkotás, illetve a tagállami bírói gyakorlat jelent, illetve fog adni iránymutatást. Érdeemes megfigyelni, hogy az Irányelv az alperes vagy harmadik személy birtokában lévő bizonyítási eszközök feltárásáról beszél - ugyanakkor ennek körét az ír implementáció például tágabban szabályozza.⁶⁰

A magyar jogban a bizonyítékok feltárásának ezen szabályaita Tpvt. 88/J. § - 88/P. § közötti rész tartalmazza. A törvény együtt határozza meg a magán-és hatósági kézben álló bizonyítékok feltárásnak szabályait. A jogszabály úgy fogalmaz, hogy

*“[...] a bíróság [...] meghatározott irat és egyéb bizonyítási eszköz, illetve ezek meghatározott körének, kategóriájának vagy meghatározott adatainak vagy az adatok meghatározott körének, kategóriájának bemutatására, illetve közlésére kötelezhet [...]”*⁶¹

Ez a megfogalmazás tágan értelmezi a feltárható bizonyítékok körét, ugyanakkor az Irányelv nyomán a magyar versenytörvény is tartalmazza a feltárásra kötelezés során alkalmazandó arányossági tesztet,⁶² valamint a direktíva kifejezetten fellép az úgynevezett *“fishing expedition”*⁶³ ellen, vagyis amikor a felperes általánosságban, konkrét cél nélkül kéri másik

⁵⁸ Irányelv (15)

⁵⁹ Irányelv 5. cikk (1) bek.

⁶⁰ az ír versenytörvény úgy rendelkezik, hogy bármely egyéb személy birtokában, hatalmában lévő, vagy általa megszerezhető bizonyíték feltárása elrendelhető (RSC. Ord 31, r 12)

⁶¹ Tpvt. 88/J. § (1) bek.

⁶² Irányelv 5. cikk (3) bek a)-c); Tpvt. 88/K. § (1) bek.

⁶³ azok az indítványok, amelyek nem konkrét bizonyíték feltárására irányul, hanem egy jelentős adathalmaz megismerését célozza, amelyből feltehetően később a kereset szempontjából lényeges információt is kinyerhető. Lásd: Doherty, Barry - Fitzpatrick, Anne: Courage to Change? The Rocky Road to Directive 2014/104/EU and

fél birtokában lévő dokumentumok vagy adatok bizonyítékként történő feltárását. A tanulmány jelen fejezetében a továbbiakban a kártérítési perekkel összefüggő bizonyítási kérdések bemutatására koncentrálnak, különösen az Irányelv által bevezetett szabályozás tükrében.

2.7.1. A bizonyítás – a köz- és magánérdek ütköző pontja

A versenyjogsértések során a magánjogi igényérvényesítésekkel összefüggésben kulcskérdés az egyéni és a közérdek egymással való viszonyának rendezése. Az Irányelvben megfogalmazott lényegi alapvetések vizsgálatánál megfigyelhető, ahogy a Bizottság az egymással sok esetben erősen konkuráló érdekek⁶⁴ között a lehető legoptimálisabb egyensúlyi állapot elérésére törekedett. Ennek teljesülésével kapcsolatban – ugyanakkor - már az Irányelv elfogadásának idejében is felmerültek kérdések, az elmúlt évek tapasztalatai nyomán pedig továbbra is találkozhatunk bizonytalanságokkal. A direktíva legfontosabb rendelkezései körébe tartozó bizonyítási kérdésekkel összefüggésben korábban is születtek olyan vélemények, amelyek vagy a magánjogi, vagy a közjogi jogérvényesítés másikkal szembeni túlzott érvényesülését predesztinálták az Irányelv rendelkezései nyomán. Az elmúlt évek bírói gyakorlata nyomán megállapítható, hogy ezek az aggodalmak nem teljesen alaptalanok.

Az Irányelv a károsulti perek rendszerében alapvetően két részre osztja a keresetekben felhasználható bizonyítékok körét. A megkülönböztetés alapja, hogy a bíróság kit kötelezhet a bizonyítékok feltárására. Ez alapján megkülönböztethetjük a magánszemélyek birtokában álló bizonyítási eszközöket,⁶⁵ valamint azokat, amelyeket valamely hatóság ügyiratai tartalmaznak. A bizonyítékok feltárására így előbbi esetben – amennyiben a bizonyítási eszköz a perben ellenérdekű fél, illetve egyéb személyek kezelésében áll – a polgári peres normákat, míg utóbbi helyzetben az általános közigazgatási hatósági szabályok, valamint versenyjogi rendelkezések irányadóak.⁶⁶

A Bizottság, illetve a magyar jogalkotó a közjogi forrású bizonyítékok feltárásának és felhasználásának szabályozása során, ahogyan azt látni fogjuk, a közjogi és magánjogi

the Future of Private Competition Law Enforcement in Ireland. In: Irish Journal of European Law, 2015/2. sz., 34. o

⁶⁴ a közjogi jogérvényesítés immanens kritériuma a közérdek védelme, így az eszköztára és célkitűzése preventív jellegű, szemben magánérdekkel, amely sérelme esetén a bekövetkezett hátrány reparációjára koncentrálnak.

⁶⁵ ez akár az ellenérdekű fél, vagy egyéb harmadik személy birtokában is lehetnek.

⁶⁶ Horváth, András: Versenyjogi kártérítési igények egyes kérdéseiről, kitekintéssel az iratokhoz való hozzáférésre. Budapest, 2015., Doktori értekezés 195 o.

jogérvényesítés egymáshoz való sajátos viszonyát igyekszik figyelembe venni. Az Irányelvben lefektetett szabályokból is világosan kitűnik, hogy nehéz megtalálni az ideális súlypontot - az egyik félnek tett engedmény a másik félnek szükségképpen hátrányt okoz. Ennek okán a közjogi forrású bizonyítékokhoz való hozzáférés idején és azok felhasználása során is elsődleges figyelmet kell fordítani az Irányelvben megfogalmazott koherens kölcsönhatás követelményére.⁶⁷

A bizonyítás problematikájának vizsgálata komplex feladat, és felmerülő kérdéseket csak a károsulti perek típusainak kontextusában lehet hatékonyan értelmezni.

2.7.2. *Stand-alone és follow-on keresetek*

A károsulti pereket alapvetően két csoportra oszthatjuk. *Stand-alone*, vagyis „önálló” keresetről abban az esetben beszélhetünk, ha az eljárás során a felperes számára nem áll rendelkezésre versenyhatósági határozat.⁶⁸ Ezekben az esetekben – a jogsértés bekövetkeztének körében vitathatatlannak tekintendő versenyhatósági döntés hiányában – a kártérítési igényét érvényesíteni kívánó személynek a károkozó magatartást jogellenességét is bizonyítania kell. A *follow-on*, vagyis „követő” keresetek esetében ellenkező helyzet áll fenn: a polgári pert - főszabály szerint - a versenyhatósági jogsértést megállapító határozat meghozatalát követően, arra alapozva indítják meg, ezzel jelentősen könnyítve a felperes helyzetén. A magyar versenytörvény kifejezetten kezeli azt a helyzetet, mikor a GVH a már folyamatban lévő kártérítési per nyomán indítja meg az adott magatartás tekintetében a hatósági eljárást. Ilyen esetben a bíróság a versenyfelügyeleti eljárás végleges lezárásáig köteles a pert felfüggeszteni.⁶⁹ A magyar jogalkotó ugyanakkor rögzítette, hogy a hatósági eljárás lezárultával az eredetileg önállóként indított per követő keresetté alakul.⁷⁰

Az európai bírói gyakorlat ennek, a fentebb már hivatkozott *Cogeco vs. Sport TV* ügyben ellentmond. Az ügyben a portugál *Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa* (lisszaboni kerületi bíróság) terjesztett elő több kérdéskörre koncentráló előzetes döntéshozatali kérelmet, melyek közül az egyik a nemzeti versenyhatóságok határozatainak polgári eljárásokra gyakorolt joghatásával foglalkozott. Az ítéletben figyelemre méltó a követő és önálló keresetek megkülönböztetésének logikája. Az EUB érvelése arra épült, hogy a *Tribunal da*

⁶⁷ Irányelv (6)

⁶⁸ Wish, Richard: Versenyjog. Budapest, 2010, HVG-ORAC. 295. o

⁶⁹ Tpv. 88/B. § (7) bek.

⁷⁰ Uo. 88/B.§ (8) bek.

Concorrência, Regulação e Supervisão (versenyjogi, szabályozási és felügyeleti bíróság) részben megsemmisítette a kérdéses versenyhatósági határozatot, ezt az ítéletet pedig a *Tribunal da Relação de Lisboa* (lisszaboni fellebbviteli bíróság) helybenhagyta. Ebből következően, a kerületi bíróság által előterjesztett ügy tárgya nem olyan kártérítési kereset, amelyet az EUMSZ 102. cikk megsértését megállapító, valamely nemzeti versenyhatóság vagy jogorvoslati szerv által hozott végleges határozatot követően terjesztettek elő.⁷¹ A döntés tehát kifejezetten szűk kategóriaként értelmezi a követő kereseteket – a Tpv. 88/B. § (8) bekezdésével ellentétesen kezeli az önálló keresetek alatt született versenyhatósági határozatokat. A követő keresetekről ez alapján csak olyan esetben beszélhetünk, amikor a kártérítést célzó magánjogi igényérvényesítésre a már lezárult hatósági eljárást követően, a jogellenes magatartást megállapító döntésre alapoznak. Az éles szeparáció olyan helyzetet is előidézhet, ahol a versenyhatósági végzéssel szembeni jogorvoslati eljárásra tekintettel a polgári bíróság a kártérítési pert felfüggeszti, függetlenül attól, hogy azt önálló keresetként indították meg.⁷²

Az önálló és követő keresetek közötti megkülönböztetés kérdése felmerült az angol *Media-Saturn GmbH & vs. Toshiba IS-ügyben* is.⁷³ A Bizottság döntése nyomán indult kártérítési per alperesei nem a határozat címzettjei, hanem azok leányvállalatai voltak, ezáltal az angol ítélőtáblát nem kötötte a Bizottság jogsértést megállapító határozata. A per során ugyanakkor a kartell-határozatot bizonyítékként felhasználták. Az ügy elsősorban a kapcsolt vállalkozások felelősségének kérdésére épült,⁷⁴ rávilágít azonban, hogy a versenyjogsértést megállapító határozat csak azokkal szemben alapozza meg a károkozás vélelemét, akivel szemben a nemzeti hatóság vagy Bizottság a károkozó magatartást megállapította. Ez a felfogás szembe megy az Irányelvvel. A direktívában a Bizottság úgy fogalmaz, hogy a „*a versenyjogi jogsértés nem vitatható*” – nincs tehát szó arról, hogy csak az eljárás alá vont ügyféllel szemben érvényesül a határozatok vitathatlansága.

⁷¹ ECLI:EU:C:2019:263, 59. pont

⁷² Horváth M. András: Versenyjogi kártérítés és az Európai Unió Bírósága IIB. - Mikor perelhet? (Cogeco ügy). In: <https://tulnagyerseny.blog.hu/> (utolsó letöltés: 2019. július 18.)

⁷³ [2019] EWHC 1095 (Ch)

⁷⁴ a Toshiba leányvállalataként a Toshiba Information Systems (UK) Ltd (TIS) olyan tevékenységekben vett részt, amelyek fontosak voltak a kartell működéséhez. Ezek közé tartozott a kartelltermékek minősülő színes televíziókészülékek gyártása, termékek tovább értékesítése. A TIS-nek emellett közvetlen kereskedelmi kapcsolata volt a felperesekkel, többek között a transzformált termékek értékesítésével kapcsolatos bónuszok vonatkozásában

Az önálló keresetek bizonyítással kapcsolatos többlet elvárásaira hívja fel a figyelmet a francia *Avi Charente vs. Lactalis & Nestlé-ügy*.⁷⁵ Az *Avi Charente* édességipari vállalat azzal vádolta az alpereseket – a *Lactalis Groupot* és *Nestlé Ultra Frais-t* –, hogy azok visszaélnék a francia desszertpiacon meglévő domináns szerepükkel, erőfölényükkel, és ragadozó árképzéssel valamint a hírnevének rontásával próbálják a felperest kiszorítani a piacról. Versenyhatósági határozat hiányában a legfőbb bizonyíték a francia Gazdasági Minisztérium által lefolytatott vizsgálat volt, amelyet azonban az ítélőtábla nem talált elégségesnek. Felmerült továbbá a kereset megindításával kapcsolatban a visszaélés-szerűség,⁷⁶ és végül emiatt az alperesek helyett magát az *Avi Charentét* marasztalta a bíróság.

Az önálló keresetekkel kapcsolatban elmondható tehát, hogy jelentősen megnehezíti a kárigényét érvényesíteni kívánó személy dolgát, ugyanakkor a követő perek során is találkozhatunk a jogosultak szempontjából hátrányos jelenségekkel. Az egyik legmeghatározóbb negatív jellemző ahhoz a szabályhoz kapcsolódik, hogy versenyhatósági eljárás, valamint polgári peres eljárás nem folyhat párhuzamosan. A magyar versenyszabályozás értelmében az önálló keresetként indult eljárások is követővé alakulnak, ha a GVH határozatot hoz, ez ugyanakkor azzal járhat, hogy a felperes kénytelen kivárni a hatósági eljárás végét. A magyar bíróságok előtt hivatkozott már ennek a veszélyére felperes jogmegóvás kérdésében – még ha a magyar bíróság ezt figyelmen kívül is hagyta.⁷⁷

A magyar kártérítési jogban a hazai perrendtartás szabályai szerint a felperes pozíciójában helyezkedik el a bizonyítási érdek.⁷⁸ A *follow-on* kereseteknél ez némileg módosul,⁷⁹ miután a jogsértés tényének bizonyítására már nincs szükség, illetve a Tpv. maga is bevezett törvényes vélelmeket. Ilyen az az esetkör, mikor a felperes azzal, hogy bizonyítja a versenyjogi jogsértéssel magvalósuló kartellt, ellenkező bizonyításig a vélelem kiterjed az okozatosságra és kárra magára is.⁸⁰ Ez ugyanakkor *prima facie* helyzetet teremt. A *Teherautó-kartell* nyomán a stuttgarti *Regional Court* előtt indított kártérítési perben⁸¹ a bíróság egyértelművé tette, hogy a *prima facie* bizonyítékok olyan eseménylánc esetén alkalmazhatóak, amely alapján az a tapasztalat vonható le, hogy abból a bizonyítani szándékozott tény következik. A bíróság az adott ügyben a mennyiségi és fogyasztói kartellekkel kapcsolatban kifejtette, hogy

⁷⁵ RG 17/21063

⁷⁶ az alperesek azzal érveltek, hogy a perindításra a felek közötti vertikális forgalmazó – beszállító viszonya körében zajló tárgyalásoknak a felperesre nézve kedvezőbb kimenetele miatt került sor.

⁷⁷ Gf. 30.075/2017/5.

⁷⁸ Pp. 265. § (1) bek.

⁷⁹ Tpv. 88/A. § (2) bek.

⁸⁰ Polauf, 343. o

⁸¹ LG Stuttgart 45 O 1/17

a *prima facie* bizonyítékoknak nincs olyan elfogadott okozatossági-lánca, amely alapján a vélelem a károkozásról önmagában megállna, ezért a felperesnek ténybeli vélelemre kell hivatkoznia, törvényi vélelem nem áll fenn.⁸²

Az Irányelv ugyanakkor a bizonyítással összefüggésben jelentős változásokat vezetett be, amelyek a károsulti perek felperesei számára a bizonyítási nehézségeket hivatottak orvosolni. A direktívában megfogalmazott cél – vagyis a belső piacon érvényesülő torzulásmentes verseny – megköveteli, hogy a jogosultaknak nyújtott „mankók” ne eredményezzék az információs aszimmetria inverz reprodukálását. A továbbiakban az Irányelvnek a bizonyítékok feltárására vonatkozó szabályrendszerét mutatjuk be.

2.7.3. A bizonyítás egyes kérdései a versenyjogsértések miatt indult kártérítési perekben

A versenyjogi jogsértésekre általánosan jellemző az összetettség, és az erős tényfüggőség, ami a kártérítési követelések esetében jelentősen megnehezíti az arra való jogosultság fennállásának bizonyítását.⁸³ Az Irányelv implementációjának tárgyalásakor már kitértünk arra, hogy a bizonyítékok feltárásának körében az Irányelv milyen lehetőségeket biztosít a felperesek számára a releváns információkhoz való hozzáférés előteremtése érdekében. A megfelelő egyensúly megteremtése érdekében ugyanakkor a Bizottság határozott követelményeket ír elő a bíróságok számára a bizonyítékok feltárásának elrendelése körében. A direktíva a következő követelményeket írja elő az indítvány kapcsán:

„ésszerű és rendelkezésre álló információkra vonatkozzon” ⁸⁴	Az irányelv ezen fordulata azt a követelményt foglalja magába, hogy azoknak a bizonyítékoknak a feltárásának lehet helye, amelyek alapján a felperes bizonyítani tudja, hogy az alperes magatartása következtében kárt szenvedett.
„releváns” ⁸⁵	A korábban már említett <i>fishing expeditions</i>

⁸² lásd még: ECLI:DE:BGH:2018:111218UKZR26.17.0

⁸³ OECD, Working Party No. 3 on Co-operation and Enforcement, Relationship between Public and Private Antitrust Enforcement, 2015., 14. o In:

[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP3/WD\(2015\)12&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP3/WD(2015)12&docLanguage=En) (utolsó letöltés: 2019.07.18.)

⁸⁴ Irányelv 5. cikk (1) bek.

	gyakorlat megakadályozását szolgáló követelmény.
„lehető legpontosabban meghatározott bizonyítékok” ⁸⁶	E követelmény szorosan kapcsolódik a relevanciához. A Tpv. e szakaszának tárgyalásakor már kitértünk annak kérdésére, hogy a pontos meghatározottság milyen mértéket jelent majd a magyar bírói gyakorlatban. Az Irányelv szövege alapján valószínűsíthető, hogy a bíróságok ennek értékelését eseti jelleggel fogják elvégezni és majd az egyes ügyek jellegzetességeinek elemzésével lehet koherens képet kapni a követelmény mibenlétéről.
„arányosság követelménye” ⁸⁷	Az Irányelv arányossági tesztet ír elő a bíróságok számára a bizonyítékok feltárásának kérdésében. A teszt lényege, hogy annak eldöntése, hogy egy bizonyítási eszköz feltárható-e, az ügyben résztvevő, valamint egyéb harmadik felek jogos érdekeinek egymáshoz viszonyított vizsgálatával dönthető el.
„ellenkezés lehetősége” ⁸⁸	Az ellenkezés lehetősége alapján a bíróság minden fél számára lehetővé teszi, hogy a feltárást megelőzően előadhassa érveit, egymás álláspontjával szemben ellenvetéseket fogalmazzanak meg. ⁸⁹

5. táblázat: a bizonyítékfeltárás feltételrendszere

Az Irányelv által felállított követelményekkel több európai ügy is foglalkozott. A *Carglass-ügyben* az EUB a bizonyítékok nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban kifejtette, hogy önmagában az nem tagadható meg az EU Átláthatósági irányelvre⁹⁰ hivatkozással, és a bizonyítási terhet megfordítva a Bizottságot utasította arra, hogy bizonyítsa, a dokumentumokra nem vonatkozik titkos vagy üzleti információk közzétételének tilalma.⁹¹ A *Pilkington-ügyben* a bizonyítékok pontos és legszűkebb meghatározottságával foglalkozott az EUB. Az ügyben a versenyhatóságok dokumentumaival kapcsolatban megállapításra került, hogy azok általános közzététele egyértelműen ellentétes a legpontosabban és legszűkebben való meghatározottság követelményével. Az ítéletben további magyarázatként az arányosság

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ Uo. 5. cikk (2) bek.

⁸⁷ Uo. 5. cikk (3) bek.

⁸⁸ Uo. 5. cikk (7) bek.

⁸⁹ Lásd OHIM-ügy, C-530/12, 54. pont

⁹⁰ 2003/6/EK irányelv

⁹¹ EGC ECLI:EU:T:2015:505., 47. pont (T-465/12)

kérdésével is foglalkoztak, kimondva, hogy az arányosság elve abban az esetben tud maradéktalanul érvényesülni, ha az érintettek érdekeinek védelme korrelál a bizonyítékok közzétételével.⁹²

2.7.4. A versenyhatóságok ügyirataiban szereplő bizonyítékok

A *follow-on* keresetek esetében nem csupán a versenyhatóságok határozatainak van komoly jelentősége, hanem mindannak az iratanyagnak, információ-összességnek, amely a közjogi jogérvényesítés során a hatóság birtokába került, vagy az alatt keletkezett. Ezek a károsulti perekben a bizonyítók különleges kategóriáját képviselik. Jelentőségük abban rejlik, hogy a hatósági eljárásban összegyűjtött és rendszerezett információ tömeg a perben résztvevő felek számára – különösen a felperes esetében – olyan bizonyítékokat tartalmazhatnak, amiknek a felkutatása és megismerése alap esetben lehetetlen, vagy aránytalan nehézségek árán lenne csak elérhető.

A korábbiakban már részletesen kifejtettük az információs aszimmetria feloldására tett lépéseket – ennek sorába a versenyhatóságok eljárása során keletkezett ügyiratok bizonyítékként történő felhasználása is beilleszthető, mivel az ezekhez való könnyebb hozzáférés biztosítása a magánjogi jogérvényesítésre ösztönzően hathat.⁹³ Ugyanakkor a bizonyíték feltárás során ütköző, egymással konkuráló érdekek között ezen a területen a legkényesebb egyensúlyt teremteni. Az Irányelv preambulumban megfogalmazott két lényeges célkitűzés, hogy a versenyhatóságok jogérvényesítése, valamint a jogsértések felderítésére és megelőzésére szolgáló együttműködési mechanizmusok nem szoríthatók háttérbe a bizonyítékfeltárás során.⁹⁴ Ennek megfelelően ezen bizonyítékok feltárása közben a fentebb vizsgált elvek mellett további követelményeknek kell érvényesülnie.

Egyfelől az arányossági teszt elvégzésekor a bíróság köteles figyelembe venni, hogy a fél nem általánosan jelölte-e meg a feltárni kért dokumentumokat, illetve, hogy a bizonyítékfeltárást az adott kártérítési kereset vonatkozásában kéri-e. Továbbá, általános jelleggel figyelembe kell vennie a közjogi jogérvényesítés eredményességének védelmét.⁹⁵ Ezek a feltételek

⁹² ECLI:EU:T:2015:508., 87. pont (T-462/12)

⁹³ OECD Secretariat. 8. l.j., 14. o

⁹⁴ Irányelv (23)

⁹⁵ Uo. 6. cikk (4) bek. a)-c)

elsősorban arra irányulnak, hogy a versenyhatóságok vizsgálati tevékenységét a lehető lekisebb mértékben érje zavaró tényező.⁹⁶

A versenyhatósági ügyiratokkal kapcsolatosan a legjelentősebb rendelkezés a *fekete-és szürke lista* bevezetése. Előbbi alatt azokat a dokumentumokat és adatokat értjük, amelyeket a direktíva általánosan, mérlegelés nélkül kiemel a feltárható bizonyítékok rendszeréből. Az Irányelv az engedékenységi nyilatkozatokat, valamint a sikeres egyezségi beadványokat sorolja ebbe a kategóriába.⁹⁷ Ezek a dokumentumok soha nem tárhatóak fel a kártérítési perekben. A Bizottság álláspontja szerint az együttműködő vállalkozások adott esetben hátrányosabb helyzetbe kerülhetnek egy kártérítési per során, amennyiben engedékenységi vagy egyezségi nyilatkozatot tesznek, és ezek a versenyhatóság birtokában lévő iratokra vonatkozó bizonyíték feltárás szabályai szerint megismerhetők lennének.⁹⁸ Annak érdekében, hogy a kartellező vállalkozások ne tartsa vissza az együttműködéstől a magánjogi igényekkel kapcsolatos negatívabb pozíció lehetősége, ezek a dokumentumok felmentés alatt állnak a megismerhetőség tekintetében.⁹⁹ A *szürke-listán* szereplő dokumentumok esetében az jelenti a különbséget, hogy a feltárás nem kizárt, ugyanakkor az csak a hatósági eljárás jogerős befejezését követően rendelhető el.¹⁰⁰

Az engedékenységi politika és a kártérítési keresetek egyaránt azt a célt szolgálják, hogy a versenyjogsértésekkel szemben visszatartó erőként funkcionáljanak, ugyanakkor egymás hatékonyságára hatással vannak.¹⁰¹ E kölcsönhatás jogi úton való szabályozásának két útja az engedékenységi programok során keletkezett iratok hozzáférhetőségének, valamint az engedékenységi kedvezményben részesült vállalkozások kártérítési kötelezettségének mértékének korlátozása.¹⁰² A Bizottság az Irányelv megalkotásával az előbbi lehetőséget intézményesítette.¹⁰³ Az engedékenységi nyilatkozatok felhasználhatóságának kérdése

⁹⁶ Rodríguez, Matías Palma: Disclosure of evidence under the Damages Directive: conflicts and compatibility between the ECJ's case-by-case analysis and the rules on protection of immunity recipients' information. In: Europa-Kolleg Hamburg, Institute for European Integration, Study Paper 2018/1. sz., 37. o

⁹⁷ Irányelv 6. cikk (6) bek.

⁹⁸ Irányelv (26)

⁹⁹ az Irányelv *fekete-listáját* a Tpv. is tartalmazza [88/N.§ (1)]

¹⁰⁰ a *szürke-listához* tartoznak a kifejezetten a versenyhatóság részére létrehozott információk, a feleknek megküldött információk, valamint a visszavont egyezségi beadványok [Irányelv 6. cikk (5) bek.].

¹⁰¹ Zöld Könyv - az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről. 2005, Európai Közösségek Bizottsága

¹⁰² Cauffman, Caroline: The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. In: Competition Law Review, 2011/2.sz., 184. o.

¹⁰³ az Egyesült Államokban a magánjogi kártérítési felelősség korlátozása is ismert: az Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act értelmében a kartell bejelentője amennyiben a kártérítési per felperesével megfelelően együttműködik a kartell feltárásában, a kártérítési felelőssége a tényleges kár megtérítéséig terjed – ez a szabály ugyanakkor az EU-ban is érvényesül azzal, hogy a Kártérítési irányelv a büntető kártérítést kizárja.

ugyanakkor a kartellügyek magánjogi jogérvényesítésében már a direktíva előtt is konfliktusos kérdés volt.¹⁰⁴ Az Irányelvben bevezetett egyértelmű szabályok alapján a nemzeti bíróságok számára a korábban gyakorolható mérlegelési lehetőség kizárt, és valamennyi engedékenységi nyilatkozat feltárására irányuló indítványt kötelesek elutasítani.¹⁰⁵ Bár a Bizottság szándéka egyértelműen az engedékenységi programok és a kartellekkel szembeni sikeres közjogi fellépés elősegítése és megoldása, az Irányelvet érő kritikák egy része továbbra is arra irányul, hogy az egyéni jogérvényesítés erodálja a kartellezőkkel való együttműködési mechanizmusokat.¹⁰⁶ Kérdéses, továbbá, a *Donau Chemie-ügyben* megfogalmazott elvárások érvényesülése az Irányelv által bevezetett rendelkezések tükrében. Az EUB nem kívánt a magán- és közérdek érvényesítés között az egyértelmű elsőbbségi viszonyt kialakítani. E helyett rámutatott, hogy az engedékenységi iratokhoz való hozzáférés maradéktalan kizárása magát a kártérítéshez való jogot sértené.¹⁰⁷ Nyilvánvaló, hogy az Irányelv implementációjával ez a megközelítés nem alkalmazható a továbbiakban. Az, hogy miért volt szükség a feltárható bizonyítékok körében a *fekete-lista* bevezetésének, kellő képpen kitűnik azokban az ügyekben, mikor valamely nemzeti bíróság a *Pfleiderer-doktrínát* alkalmazza.

A belga bíróság előtt indított *EU vs. Otis és társai-ügyben*¹⁰⁸ az EU saját maga indított kártérítési pert a felvonó-és mozgólépcső kartellben résztvevő társaságok ellen. Az ügyben az EU indítványozta a belga *Commercial Court* (kereskedelmi bíróság) előtt, hogy az engedékenységi nyilatkozatokba betekinthessen, és bizonyítékként azokat felhasználhassa a polgári ügyben. A végső döntést a *Supreme Court* (legfelsőbb bíróság) mondta ki, miután a *Pfleiderer-doktrína* alapján egymáshoz való viszonyukban értékelte a felek érdekeit. A bíróság elfogadta az EU indítványát a feltárás vonatkozásában. Az ítéletében megállapította,

Megjegyzendő továbbá, hogy mind a Zöld, mind a Fehér Könyv korábban tartalmazott javaslatot arra vonatkozóan, hogy az engedékenységi nyilatkozatot tett vállalkozás kártérítési felelősségét valamilyen módon korlátozzák.

¹⁰⁴ lásd a *Pfleiderer-ügy*. Az ügy nyomán *Pfleiderer-doktrínának* nevezett megállapítások lényege, hogy a nemzeti bíróságok adott esetben engedélyezhetik az engedékenységi nyilatkozatokban lévő információk megismerhetőségét, a döntés meghozatala során ugyanakkor az uniós jog által védett érdekekre különös figyelmet kell fordítani.

¹⁰⁵ Drexler, Josef: The Interaction between private and Public Enforcement in European Competition Law. In: Micklitz, Hans – Wechsler, Andrea (szerk.): The Transformation of Enforcement: European Economic Law in a Global Perspective, Bloomsbury, 2016, Hart Publishing, 144. o

¹⁰⁶ létezik olyan álláspont, miszerint a 2003/6/EK irányelv (Átláthatósági irányelv) nyomán közzétett dokumentumok felhasználhatóak bizonyítékként a kártérítési perekben. Ez – játékelméleti megközelítésből levezetve – negatív hatással lehet az engedékenységre, mivel a kártérítési perekben az együttműködési hajlandóságára. Lásd: Kirst, Philipp - Van den Bergh, Roger: The European directive on damages actions: a missed opportunity to reconcile compensation of victims and leniency incentives. In: Journal of Competition Law & Economics, 2016, 1-30. o

¹⁰⁷ *Donau Chemie-ügy*, 27. pont

¹⁰⁸ EU vs. Otis és társai, 2018 (C.1 6.0090.N)

hogy a bizonyítékok nyilvánosságra hozatalának korlátozására csak abban az esetben van lehetőség, ha azzal kapcsolatban valódi kockázat merül fel az engedékenységi program hatékony érvényesülésére nézve. A *Supreme Court* megerősítette az ítéletet abban a vonatkozásban is, hogy az engedékenységi dokumentumok bizalmas jellegét annak a félnek kell bizonyítania, akinek ahhoz kereskedelmi érdeke fűződik. Az ítélet nyomán látható, hogy a kártérítési perekben a kartellező vállalkozások számára komoly kihívást jelent annak alátámasztása és megakadályozása, hogy az engedékenységi programmal kapcsolatos iratokat felhasználhassák a károsultak. Önmagában az a védekezés, hogy az engedékenységi nyilatkozathoz való hozzáférés a program hatékonyságát csökkentheti, a bíróság előtt nem állta meg a helyét, miután az alperesek felé elvárás volt, hogy valamennyi dokumentum esetében bizonyítsák a feltárás megtagadásának jogos indokát. Ez a fajta bizonyítási teher természetesen komoly hátrányt jelentene valamennyi kartellező vállalkozás számára, akivel szemben kártérítési pert indítanak, és engedékenységi eljárásban vett részt.¹⁰⁹ Ugyan az Irányelv bevezetése az engedékenységi eljárás dokumentumaival kapcsolatban sokkal inkább a közérdek védelmére helyezi a hangsúlyt a magánjogi igényérvényesítéssel szemben, a bizonyítékok feltárásával kapcsolatos mérlegelés szempontjai egyértelműen meghatározóak lehetnek a direktíva nyomán induló és folyó kártérítési perekben is.¹¹⁰

A magyar jogszabályok alapján - miszerint azokra az információkra sem rendelhető el a bizonyítékként való feltárás, amelyből az engedékenységi nyilatkozat tartalmáról következtetés vonható le – teljeskörűen érvényesül az engedékenységi iratok mentesülése. A kártérítési ügyben eljáró bíróságnak lehetősége van rá, hogy kérelemre megvizsgálhassa, hogy egy irat engedékenységi nyilatkozat, vagy arra vonatkozó információkat tartalmaz-e.¹¹¹ Felmerül ugyanakkor annak a kérdése, hogy az együttműködő vállalkozás nem kerülhet-e így is lényegesen rosszabb pozícióba azzal, hogy a kartellben való részvételét jelenti. Példával szemléltetve – egy vállalt maga tárja fel a GVH-nak a részvételével megvalósuló kartellt. Adott esetben a hatósági bírság alól mentesül, ugyanakkor a versenyhatóság határozatában ő is feltűnik majd – a határozatok nyilvánossága nyomán pedig az esetleges károsultak kártérítési keresetet indíthatnak a vállalat ellen.

¹⁰⁹ az ítéletben a bíróság az engedékenységi eljárás dokumentumaival kapcsolatban megállapította tovább, hogy ellenkező bizonyításig öt év elteltével a titkos jellegüket elvesztik.

¹¹⁰ Dewispelaere, Jeroen – Vuytsteke, Joren: Belgian Supreme Court Confirms Heavy Burden of Proof to Oppose Disclosure of Leniency Documents to Parties Claiming Damages in Follow-On Proceedings. In: European Competition and Regulatory Law Review, 2018/4. sz., 290. o

¹¹¹ Tpv. 88/N. § (5) bek.

Az Irányelv által bevezetett szabályok azonban pozitív hozadékkal is szolgálhatnak a magyar engedékenységi politikának. Ezzel kapcsolatban korábban több esetben is felmerültek hitelességi aggályok,¹¹² és megjegyzendő, hogy a Tpv. rendelkezési szerint nincs semmilyen akadálya – legfeljebb súlyosító tényező¹¹³ –, hogy a kartell létrehozását kezdeményező vállalkozás maga folyamodjon mentesülésért, bizonyítékokat szolgáltatva a kartellben résztvevő versenytársaival szemben – így akarván kiszorítani őket a piacról. A kártérítési keresetek mindkét esetben elrettentő hatással lehetnek a rosszhiszeműen eljáró vállalkozásra. Arra vonatkozóan, hogy az engedékenységi politika Magyarországon megszenvede-e a kártérítési perek hatását, csak azután tudunk következtetést levonni, hogy ezek a keresetek megindulnak – e körben fontos szerepe lesz majd a bíróságoknak, hogy miképpen döntenek majd az engedékenységi eljárás iratainak bizonyítékként való feltárásáról.

C-536/11. sz. (Pfleiderer-ügy)	az engedékenységi programokkal kapcsolatos dokumentumok nem megismerhetők, miután engedékenységi programok hatékony eszközei a versenykorlátozó magatartások elleni küzdelmeknek, így bizonyos esetben a kartellek hatékony felderítésének közcélja és a magánfél kártérítésre irányuló magánérdeke versenyez egymással, amely során a közérdek védelme előnyt élvez
C-536/11 (Donau Chemie-ügy)	önmagában nem elegendő arra hivatkozni a bizonyítékokhoz való hozzáférés megtagadása esetén, hogy azok megismerése veszélyeztetné az engedékenységi program hatékonyságát
C-365/12 (EnBW-ügy)	az ügyhöz tartozó Bizottsági dokumentumok esetében mindig esetről esetre, valamennyi releváns tényezőt figyelembe véve kell eldönteni, hogy a dokumentum közölhető-e
C-530/12 (OHIM-ügy)	a kontradikció lehetősége a bíróság előtt a bizonyíték feltárására kötelezett személy számára, a felek a bizonyíték feltárásának kérdésében vitát folytathatnak, a bíróság elrendelő határozatával szemben kifogást emelhetnek

¹¹² ezzel találkozhatunk például a T-120/04. számú és a T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz. egyesített ügyekben, amellyel kapcsolatban az ítélkezési gyakorlat megállapította, hogy csak a saját magára kifejezetten terhelő nyilatkozatot lehet megbízható bizonyítéknak tekinteni, és azt, hogy amennyiben a többi résztvevő vállalkozás vitatja mellőzésért folyamodó nyilatkozatába foglalt körülményt, egyéb alátámasztó bizonyíték hiányában azt nem lehet elfogadni.

¹¹³ Bacher Gusztáv (és társai): Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Budapest, 2014, Gazdasági versenyhivatal, 664. o.

T-465/12 (Carglass-ügy)	a bizonyítékok nyilvánosságra hozatala önmagában az nem tagadható meg
T-462/12 (Pilkington-ügy)	az ügyben a versenyhatóságok dokumentumaival kapcsolatban megállapításra került, hogy azok általános közzététele egyértelműen ellentétes a legpontosabban és legszűkebben való meghatározottság követelményével. Az ítéletben további magyarázatként az arányosság kérdésével is foglalkoztak, kimondva, hogy az arányosság elve abban az esetben tud maradéktalanul érvényesülni, ha az érintettek érdekeinek védelme korrelál a bizonyítékok közzétételével
T-677/13 (Axa vs. Bizottság-ügy)	engedékenységi dokumentumokban található hivatkozások megismerhetőek, ha azokból az engedékenységi nyilatkozat tartalma nem ismerhető meg
C-162/15 (Evonik-ügy)	a Bizottság által a versenyjogsértést megállapító határozatának megismerése nem eredményezi az engedékenységi nyilatkozatok megismerhetőségét, így önmagában az, hogy egy vállalkozás engedékenységi programban vett részt, megismerhető
[2019] EWHC 1095 (Ch) (Media-Saturn GmbH & vs. Toshiba IS-ügy)	a versenyjogsértést megállapító határozat csak azokkal szemben alapozza meg a károkozás vélelemét, akivel szemben a nemzeti hatóság vagy Bizottság a károkozó magatartást megállapította.
N° RG 17/21063 (Avi Charente vs. Lactalis & Nestlé-ügy)	a <i>stand-alone</i> keresetet a bíróság elutasította, miután azt nem találta kellően megalapozottnak, továbbá visszaélés-szerű perindítás miatt a felperest marasztalta.
C.1 6.0090.N (EU vs. Otis és társai, 2018)	a belga bíróság az engedékenységi nyilatkozatok megismerésének körében kizárja annak a lehetőségét, hogy a dokumentumok megismerhetősége általános tilalom alá kerüljön. Az alpereseknek dokumentumonként kell bizonyítani, hogy a feltárás megtagadásához fűződő érdeke megelőzi a felperes érdekét
C-637/17 (Cogeco-ügy)	az EUB a nemzeti határozatok hatályának kérdését az adott ügyben elfogadhatatlannak tartotta, miután a portugál bíróság által előterjesztett ügynek nem olyan kártérítési kereset volt a tárgya, amelyet az EUMSZ 102. cikk megsértését megállapító, valamely nemzeti versenyhatóság vagy jogorvoslati szerv által hozott végleges határozatot követően terjesztettek elő

6. táblázat: bizonyítással kapcsolatos ügyek

2.8. Elévülés

A kartellek, és egyéb versenyjogi jogsértések egyik tulajdonsága, hogy felderítésük gyakran rendkívül idő- és erőforrásigényes folyamat. Fokozottan nehéz helyzetben vannak a jogsértéssel érintett károsultak, ugyanis esetükben információs asszimetria következtében előfordulhat, hogy egész egyszerűen elévül az igényérvényesítés joga. Az elévülés szabályainak megfelelő kialakítása abból a szempontból is fontos, hogy gyakran a jogsértés elkövetése és annak végleges megállapítása között jelentős idő telik el.

A problémára az Irányelv a 10. cikkben reflektál. Eszerint az elévülési idő nem kezdődhet meg a jogsértés megszűnése előtt és azelőtt, hogy a felperesnek tudomása lenne, illetve - egyszerűen elvárható módon- tudnia kellene a jogsértésnek minősülő magatartásról, a jogsértő kilétéről, valamint arról a tényről, hogy a versenyjogi jogsértés neki kárt okozott. Kiemelendő a szabályozás azon eleme, mely (a károsultaknak kedvező módon) az elévülést jogsértésről való tudomásszerzéstől, tehát egy szubjektív jellegű időponttól számolja. Várhatóan azonban a bírói gyakorlat feladata lesz annak a szempontrendszernek a kidolgozása, ami alapján eldönthető a tudomásszerzés gyakorlati mibenléte. Vélhetően azonban a versenyjogi kártérítési perekkel kapcsolatos elévülés megindulásánál a bizonyítható tudomásszerzés, illetve az elvárható tudomásszerzés egyrészt a nyilvános tájékozáshoz (pl. média, GVH eljárást indító közleménye, engedékenységi kérelemre alapított eljárást indító döntés közzététele), másrészt előzetes szakértői vizsgálatához köthető majd.

Az Irányelv megköveteli a tagállamoktól, hogy a tagállami versenyhatóságok intézkedése az elévülési időre hatással legyen, azonban némi mozgásteret hagy a tagállami jogalkotónak az elévülés nyugvásának vagy megszakadásának tekintetében. A magyar verseny törvényben ez a szabály a 88/T. § (2) bekezdésben kapott helyet, oly módon, hogy amennyiben bármely uniós versenyhatóság eljárást indít a jogsértő magatartással összefüggésben, úgy az eljárás megindításától egészen a versenyhatóság vagy (ha erre kerülne sor) a bíróság jogerős döntésének meghozatalát követő egy évig az elévülés nyugszik. Mivel a Tpv. *lex*

specialisként nem rendelkezik a tényleges elévülési időről, ezért a 88/D. § (1) bekezdésére tekintettel *lex generalisként* a Ptk. 6:22. §-ban meghatározott általános 5 éves elévülési ideje alkalmazandó. A Ptk. rendelkezései közül jelentősek továbbá az elévülés megszakadására vonatkozó, 6:25. §-ben foglalt szabályok

A Tpv. 95/E. § (4) bekezdése szerint a 88/T. § rendelkezései csak az Irányelv átültetett szabályainak hatálybalépését követően alkalmazhatóak, vagyis a károsultakra nézve kedvező elévülési szabályok csak a 2017.01.15. napját követően megvalósult jogsértésre alkalmazhatóak. A fenti szabályok ugyanakkor alkalmazhatóak például olyan kartellek esetén, amelyek még a hatálybalépés időpontja előtt jöttek létre, ugyanakkor 2017 január 15. napja után szűntek meg, tekintettel arra, hogy ezek folyamatos jogsértésnek minősülhetnek. Fontos azonban felhívni a figyelmet a *Cogeco v. Sport TV* ügyben tett megállapításokra, mely hatással lehet azokra az ügyekre is, amelyekre még nem lehet alkalmazni a Tpv. 88/T. § kedvező szabályait, tekintettel arra, hogy 2017. január 15. előtt igen szűkös határidővel volt lehetőség a perindításra.

<p>C-637/17. sz. ügy Főtanácsnok Indítványa</p>	<p>(75) Amíg a 2014/104 irányelv által elvégzett harmonizáció még nem alkalmazandó, e kártérítéshez való jog érvényesítése továbbra is az egyes tagállamok nemzeti jogrendszeréhez igazodik, tiszteletben kell azonban tartani az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét. (83) az elévülési időnek a károkozó személyazonosságának és a károk terjedelmének ismerete nélküli megkezdődése, mind az elévülési idő versenyhatósági eljárás ideje alatti nyugvásának vagy megszakadásának hiánya alkalmas arra, hogy rendkívül nehézvé tegye a kartelljogi kártérítési jogok érvényesítését.</p>
<p>C-637/17 sz. ügy Ítélet</p>	<p>A tényleges érvényesülés elvét akként kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely egyrészt előírja, hogy a kártérítési keresetekkel kapcsolatos elévülési idő három év, és abban az időpontban kezdődik, amikor a károsult személy tudomást szerzett a kártérítéshez való jogáról, még akkor is, ha a jogsértésért felelős személy nem ismert, másrészt pedig nem biztosít semmilyen lehetőséget arra, hogy a nemzeti versenyhatóság előtt folyamatban lévő eljárás során ezen elévülés nyugodjon vagy megszakadjon.</p>

7. táblázat: elévülés a *Cogeco* ügyben

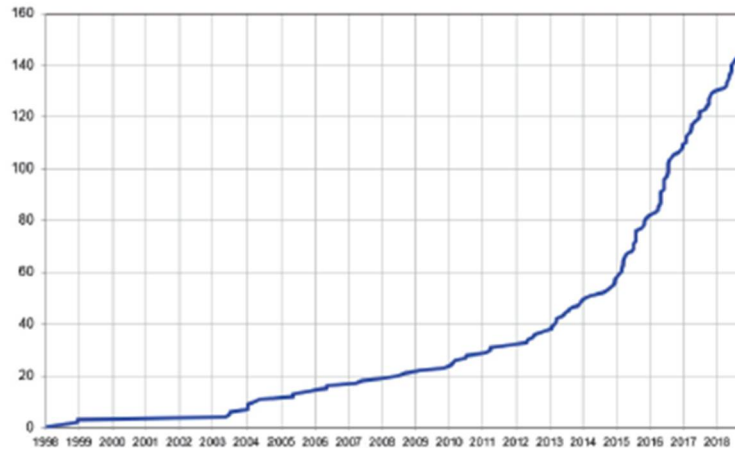
3. Összefoglalás – az Irányelv hatásai számokban

Tanulmányunkban az Irányelv hatására bekövetkezett változásokat kívántuk bemutatni a károsulti perek vonatkozásában. A tagállami bíróságok értelmezési és jogalkalmazói gyakorlata, valamint az EU által közzétett iránymutatások nyomán szignifikánsan kezd megmutatkozni, hogy a versenyjogsértések nyomán induló kártérítési perekről a jelen - és várhatóan Magyarországon a közeljövő - legmeghatározóbb jogi jelenségei körében beszélhetünk.

Az Irányelv tagállami jogok egységesítésére irányuló törekvés szempontjából jelentős mérföldkőnek tekinthető. Az Irányelv létrejötte előtt a tagállami szabályozás rendkívül heterogén képet festett, amely a károsultakat gyakran érdekeltté tette a *forum shoppingban*. Az új szabályozás implementálásával a tagállami anyagi jogszabályok nagyfokú hasonlóságot mutatnak, mely részben kihúzza a *forum shopping* méregfogát. Ugyanakkor továbbra is maradtak jelentősnek mondható eltérések, például nem kizárt, hogy Hazánk a jövőben vonzó célpontja lesz a versenyjogi kártérítési igényeknek, tekintettel a fentiekben már kifejtett 10%-kos kárvélelemre.

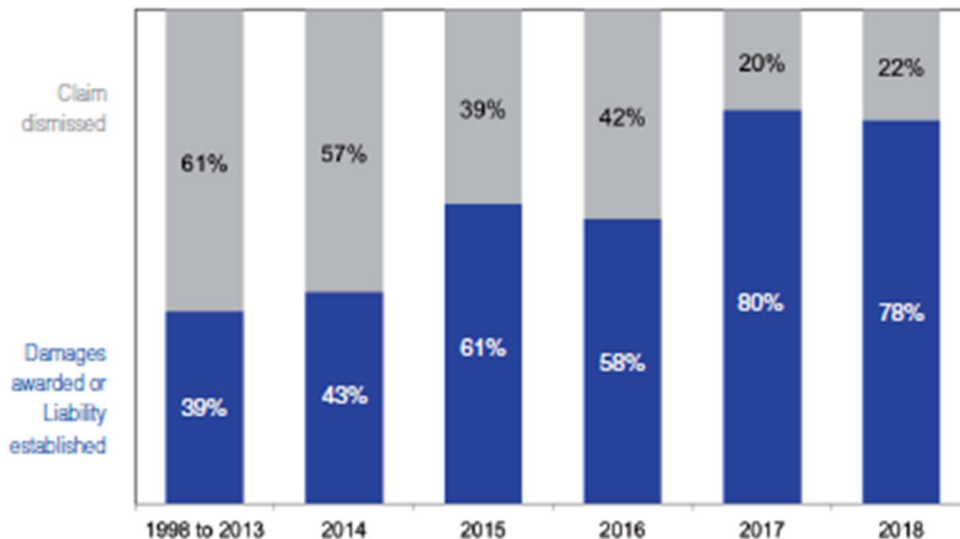
Az Irányelv átültetését követően az érintett 30 európai ország felsőbbíróságai előtt eddig 150 kartellezéssel összefüggő eljárás volt vagy van folyamatban. Az eljárások eredményeként eddig 242 ítélet született, melyből 35 esetben állapította meg a Bíróság kártérítési kötelezettséget.¹¹⁴

¹¹⁴ Laborde, Jean-François: Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges In: *Concurrences*, 2019/1. sz. In: <https://www.concurrences.com/en/review/issues/no-1-2019/law-economics/cartel-damages-actions-in-europe-how-courts-have-assessed-cartel-overcharges-88877-en> (utolsó letöltés: 2019. július 18.)

ábra 5: Az Irányelv következtében jelentősen megnőtt a kártérítési keresetek száma. Forrás: Laborde

Megemlítendő azonban, hogy lehetőség van a károkozó és a károsult közötti megegyezésre, ezért az igényérvényesítés sikerének esélyét jobban szemlélteti a marasztaló és az elutasított keresetek egymáshoz való aránya. Az Irányelv vitathatatlan eredménye, hogy számos jogi akadályt lebontott a károsultak igényérvényesítése előtt. Ennek eredményeként látványosan megnőtt a sikeres igényérvényesítések aránya is. Az igényérvényesítés sikerességének esélyére komoly befolyást gyakorolhat, ha a keresetindítást megelőzően a versenyhatóság vizsgálata megállapítja a jogsértést, az említett 35 eset 43%-ban ilyen típusú *follow-on* kereseteken alapult.

ábra 6: sikeres kártérítési igényperek. Forrás: Laborde

Beszédes képet kapunk, ha az elutasított igényeket vizsgáljuk. A legtipikusabb ok, amiért a bíróságok előtt a felperesi igények nem állják meg a helyüket, a kár bekövetkeztének elégtelen bizonyítottsága (az esetek 33 %-ban), míg a legritkábban előforduló indok az oksági kapcsolat hiánya.¹¹⁵

Ezekből az adatokból is látható, hogy az Irányelv alapvetően meghatározza a magánjogi igényérvényesítések helyzetét a versenyjogsértések körében. A sikeres kártérítési igények immanens kritériuma a károsodás bekövetkeztének megfelelő bizonyítása, ennek okán a joggyakorlat kiemelt figyelme a kár, valamint a bizonyítás területére világosan megfigyelhető.

¹¹⁵ Laborde, 2019

Irodalomjegyzék

Monográfiák

Bacher Gusztáv (és társai): Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Budapest, 2014, Gazdasági versenyhivatal

Drexler, Josef: The Interaction between private and Public Enforcement in European Competition Law. In: Micklitz, Hans – Wechsler, Andrea (szerk.): The Transformation of Enforcement: European Economic Law in a Global Perspective, Bloomsbury, 2016, Hart Publishing

Csepai Balázs: A kár fogalma, a kár számításának kérdései, In: Dr. Boytha Györgyné (szerk.): Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények, Budapest, 2008, HVG-ORAC

Fuglinszky Ádám: A versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmények In: Kisfaludi András (szerk.): Versenyjogi jogsértések, magánjogi jogkövetkezmények, ELTE EÖTVÖS Kiadó, Budapest, 2012

Horváth, András: Versenyjogi kártérítési igények egyes kérdéseiről, kitekintéssel az iratokhoz való hozzáférésre. Budapest, 2015, Doktori értekezés

Polauf Tamás: Versenyjogi kártérítési perek. Budapest, 2017, Wolters-Kluwer

Wish, Richard: Versenyjog. Budapest, 2010, HVG-ORAC

Folyóiratok

Cauffman, Caroline: The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. In: Competition Law Review, 2011/2. sz.

Dewispelaere, Jeroen – Vuylsteke, Joren: Belgian Supreme Court Confirms Heavy Burden of Proof to Oppose Disclosure of Leniency Documents to Parties Claiming Damages in Follow-On Proceedings. In: European Competition and Regulatory Law Review, 2018/4. sz.

Doherty, Barry - Fitzpatrick, Anne: Courage to Change? The Rocky Road to Directive 2014/104/EU and the Future of Private Competition Law Enforcement in Ireland. In: Irish Journal of European Law, 2015/2. sz.

Komninos, Assimakis: Effect of Commission Decisions on private antitrust litigation: setting the story straight. In: CMLR, 2007/5. sz.

Rodríguez, Matías Palma: Disclosure of evidence under the Damages Directive: conflicts and compatibility between the ECJ's case-by-case analysis and the rules on protection of immunity recipients' information. In: Europa-Kolleg Hamburg, Institute for European Integration, Study Paper 2018/1. sz.

Dr. Zavdonyik József: Az Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései. In: Versenytükkör – Válogatás az I. Magyar Versenyjogi Konferencia előadóinak tanulmányaiból (különszám), 2016/4. sz.

Muzsnyay Ágnes: A kár áthárítása a kartellkártérítések során. Versenytükkör, 2011/2. sz.,

Jogszabályok, irányelvek

2012/C 326/01 sz. szerződés az Európai Unió Működéséről

2003/6/EK irányelv a bennfentes kereskedelemről és a piaci manipulációról (piaci visszaélés)

2000/31/EK irányelv a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól

1215/2012/EU rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

2014/104 EU irányelv a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzetközi jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrentartásról

Bírói ítéletek

EUB és tagállami bírósági ügyek

C-199/11. sz. Otis és társai-ügy

C-536/11. sz. Pfeiderer-ügy

C-536/11. sz. Donau Chemie-ügy

C-365/12. sz. EnBW-ügy

C-637/17. sz. Cogeco-ügy

C-530/12. sz. OHIM-ügy

C-162/15. sz. Evonik-ügy

C-516/15. sz. Akzo Nobel-ügy

C-352/13. sz. CDC Hydrogen Peroxide-ügy

C-595/17. sz. Apple Sales International-ügy

C-557/12. sz. Kone-ügy

C-27/17. sz. Flylal-ügy

T-462/12. sz. Pilkington-ügy

T-465/12. sz. Carglass-ügy

T-677/13. sz. Axa vs. Bizottság-ügy

RG 17/21063 Avi Charente vs. Lactalis & Nestlé-ügy

LG Stuttgart 45 O 1/17

C.1 6.0090.N. EU vs. Otis és társai

EWHC 1095 [2019] Media-Saturn GmbH & vs. Toshiba IS-ügy

Magyar bírósági ügyek

BH2004.151.

EBH2006. 1415

Gfv. 30.202/2012/9

Gf. 30.075/2017/5.

EU iránymutatások, kutatások

OECD Secretariat. 8. sz

„Quantifying antitrust damages” (A trösztellenes szabályok megsértése okozta károk számszerűsítése) elérhető:

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>. (utolsó letöltés: 2019.04.01)

A Bizottság Közleménye: Iránymutatás a nemzeti bíróságok számára a közvetett vevőre továbbhárított árnövekedés arányára vonatkozó becslések elvégzésének módjáról, elérhető: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2018_cartel_overcharges/20181807_hu.pdf (utolsó letöltés: 2019.04.01)

Internetes hivatkozások

Laborde, Jean-François: Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges In: Concurrences, 2019/1. sz. In:

<https://www.concurrences.com/en/review/issues/no-1-2019/law-economics/cartel-damages-actions-in-europe-how-courts-have-assessed-cartel-overcharges-88877-en> (utolsó letöltés: 2019. július 18.)

Horváth M. András: Versenyjogi kártérítés és az Európai Unió Bírósága IIB. - Mikor perelhet? (Cogeco ügy). In: <https://tulnagya verseny.blog.hu/> (utolsó letöltés: 2019. július 18.)

OECD, Working Party No. 3 on Co-operation and Enforcement, Relationship between Public and Private Antitrust Enforcement, 2015., 14. o In:

[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP3/WD\(2015\)12&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP3/WD(2015)12&docLanguage=En) (utolsó letöltés: 2019.07.18.)

1. Melléklet: Az Európai Unió Bíróságának és a tagállami bíróságok gyakorlatának táblázata

Jelen tanulmány terjedelmi korlátai nem tették lehetővé bemutatni valamennyi, a kutatás készítése során vizsgált ügyet. Ugyanakkor az Irányelv és a magánjogi jogérvényesítés egyre nagyobb jelentőségét kihangsúlyozandó, az alábbi táblázatban összefoglalva találhatóak az EUB és a tagállami bíróságok releváns, a tanulmány elkészítése során vizsgált ügyei.

EU		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
2019	C-637/17	x	x	x									x				x			
2018	C-595/17					x	x	x												
2015	C-352/13					x	x													
2016	C-164/15. P és C-165/15. P. sz.							x												
2017	C-516/15													x						
2015	C-517/15. P-R. sz								x											
2018	C-27/17. sz.						x													
2015	T-677/13. sz.									x										
2001	C-453/99. sz.							x												
2006	C-298/04. sz.							x												
2014	C-557/12. sz.																	x		
2013	C-536/11. sz									x										
2014	C-365/12. sz.									x										
2003	C-147/01. sz.							x												
2015	T-623/13. sz.							x												
2019	C-724/17. sz.													x						
2014	C-530/12. sz.									x										
2017	C-162/15. sz.									x										
2015	T-462/12. sz.									x										
2015	T-465/12. sz.									x										
Tagállami bíróságok																				
	EWHC 1095 (Ch).												x							
	RG 17/21063												x							
	Higher Regional Court of Stuttgart														x					
	LG Stuttgart 45 O 1/17														x	x				x
	Swedish Patent and Market Court of Appeal					x														

